

TÁNCMŰVÉSZET

1977/3

A **Giselle** előadásán vendégünk volt Hana Vlačilova, a prágai Operaház szólistája (Mezey Béla felvétele)

Felelős szerkesztő: **MAÁ CZ LÁSZLÓ**

Képszerkesztő: **Mester Éva**

Munkatársak: **Fuchs Lívia, R. Stefanek Aranka**

A szerkesztőség címe: 1088 Budapest VIII., Rákóczi út 23.
Telefon: 342-192

Kiadja a Lapkiadó Vállalat, 1906 Budapest VII., Lenin krt. 9-11.
Telefon: 221-285

A kiadásért felelős: **Siklósi Norbert**

Készült az Egyetemi Nyomda fennállásának 400. évében

77.1300 Egyetemi Nyomda, Budapest

Felelős vezető: Sümeghi Zoltán igazgató

Megjelenik kéthavonta.

A szöveg fényszedéssel készült

Terjeszti a Magyar Posta.

Előfizethető bármely postahivatalnál, a kézbesítőknél, a Posta hírlapüzleteiben és a Posta Központi Hírlap Irodánál (KHI. 1900 József nádor tér 1.) közvetlenül vagy postautalványon, valamint átutalással, a KHI 215-96162 pénzforgalmi jelzőszámlára.

Ára 6,- Ft. Előfizetési díj egy évre 36,- Ft.

Külföldön terjeszti a Kultúra Könyv és Hírlap Külkereskedelmi Vállalat, H-1389 Budapest, Pf. 149.

INDEX: 25 830

HU ISSN 0492 - 2115

TÁNCMŰVÉSZET

II. évfolyam, 3. szám

Ára: 6,- Ft

TARTALOM:

Kaposi Edit: Közoktatás és tánc	1
Vadasi Tibor: Táncházak múltja és jelene	3
Karalyos József: Táncos körkép Debrecenből	6
HÍREK	9-11
Gelencsér Ágnes: A Sylvia sikere Prágában	12
Bokor Roland: A Pécsi Balett Kubában	13
Martin György: Két néptáncgyűjtemény 30 éves születésére	14-15
Kaán Zsuzsa: Balettfeswoche '77.	16
K. E.: Vámszer Géza	19
Mezey Béla: Nyolc kép - nyolc jegyzet	20
B. R.: Takács Imre önálló estje	24
Stefanek Aranka: Társlapjaink a nagyvilágban - Dance Magazine	26
Maácz László: Tánc és egészség	28
Fuchs Lívia: A tékozló fiú	30

A hátsó borító belső oldalán:

Az Operaház Spartacus-előadása 1969 nyarán, a libanoni Baalbekben (Mezey Béla felvétele)

A hátsó borítón:

Nemzetiségi táncház a Fővárosi Művelődési Ház körtermében (Magyarósy Zoltán, Lapkiadó Fotó)

A címlapon:

Zaréma és Girej kán - Csarnóy Katalin és Fülöp Viktor
A bahcsiszeráji szökökút Erkel színházi előadásán. (Mezey Béla felvétele)

Közoktatás és tánc

Táncszakembereink közül kevesen vannak, akik a Magyar Tudomány c. folyóiratot ismerik, olvassák. Pedig a folyóirat 1975/3-as száma figyelemre méltó, s bennünket is érintő cikksorozatot, állásfoglalást közöl.

A magyar közoktatás történetében először fordul elő, hogy a közép- és hosszútávú oktatási terv, az iskolai alpműveltség tartalma és szervezeti formái kidolgozásában a Tudományos Akadémia működjék közre. 1973 őszétől az Akadémia Elnökségi Közoktatási Bizottsága közel másfél éves munkával összegezte azokat az elgondolásokat, melyek a közelgő ezredforduló nevelési koncepcióit tartalmazzák. Az összeállítás elméleti okfejtéseket közöl a nevelés különböző területeiről, s ezeket tudományosan megalapozott oktatási kísérletekkel is alá kívánja támasztani. Bennünket az állásfoglalásból a testi nevelésre vonatkozó néhány olyan mondat érdekel, mely eddig még soha nem szerepelt a magyar közoktatás elvi anyagai és célkitűzései között. Idézzük: „Testi (szomatikus) nevelés az óvodás kor elejétől folyik a középiskola végéig az iskolában, és lényegesen nagyobb hangsúlyt kap az iskolán kívül. Célja megfelelő testi felépítettség, izomzatú és idegrendszerű, rendszeres terheléshez hozzászokott, egészségét tudatosan őrző, sokoldalú munkára képes fiatalok kifermálása, különös tekintettel nem csupán a felnövekvő nemzedék testi fejlettségére vonatkozó jelenlegi negatív hazai mutatókra, hanem a fizikai és szellemi rugalmasságnak, az alkalmazkodó képességnek azokra a fel fokozott követelményeire, amelyeket korunk tudományos-technikai forradalma támaszt a jelen és a jövő embere iránt. E cél jelentőségét aktuálissá, megvalósíthatóvá, halaszthatatlanná teszi az ifjúság számottevő részénél tapasztalható vonzóadás az aszténias külső és enervált magatartásmód

iránt, ami helyett a szomatikus-intellektuálisan-pszichológiai egészséges embereszmény elfogadtatására kell törekednünk, hiszen az ember olyanná válik, amilyenné lenni akar, és alakítja önmagát. Területei: a játék, a testfejlesztő gyakorlatok (klasszikus testnevelés), a különféle sportok, a mozgáskultúra és a tánc. (Kiemelés: K. E.) Középponti tényezője a fiatalkori rendszeres fizikai megterhelés, amelyet hazai viszonyaink között legkedvezőbb módon a sportszerű, erős edzés biztosít, ha a fiatalok szokásává, magatartásuk részévé válik... Az egész nevelési körben figyelembe veendő az ismeretszerzés és a magatartás-kialakítás összefüggése.”

A testi nevelés területén is – mint minden más nevelési ágban – az ajánlásokat szakszerű kísérletek hivatottak reálisra tenni. A heti három órára emelt testnevelés adott lehetőséget arra, hogy a testi nevelés különböző ágaiba az ún. kinesztétikus mozgásnevelés, s ezen belül a tánc is bekapcsolható legyen.

Ahhoz, hogy minden magyar gyermeket megismertessünk a korszerű mozgásműveltség alapjaival annak érdekében, hogy a jövő generáció sokirányú mozgásismerettel, gyors és eredményes reagálással tudjon a mindennapi életben, a felgyorsuló élettempóban helytállni, meg kell teremteni az intézményes, állami, alapfokú képzést. Ez szolgáljon alapul ahhoz, hogy a szórakozásban és az önkifejezésben is hasznát vegye a gyermek a tanultaknak, s egyúttal egy művészet nyelvéhez, kifejezésformájához is eljuttassa a „közönséget”, amely eggyel több lehetőséget kap a megnövekedő szabad idő kultúrált eltöltésére.

A jól felépített táncoktatás a fiatalok állóképességét, ügyességét, gyorsaságát fejleszti, de éppen a zenével már alapfokon is párosulva, érzelmileg gazdagítja a testnevelés és sport azonos célkitűzéseit

Gyermekjáték, a Jászberényi Együttes gyermekcsoportjának előadásában. Falvy Károly koreográfiája és felvételei

és pedagógiai ráhatását. Közösségi, valamint koedukált formában segít a kis kollektívák összekovácsolásában, valamint a szexuális nevelés terén a természetes, egészséges férfi-nő kapcsolat kialakításában, a társas érintkezés sza-

bályainak, formáinak, mód-szereinek megismerésében. Sőt – bizonyos táncok révén – támogatást nyújthat a népi és honismeret, a hazaszeretet elmélyítésében, vagy más népek táncvaival segíthet azok népművészetének, esetleg életének megismerésében, megbecsülésében. Magasabb fokon – a történelmi táncoknál – a már más művészetekben megismert stílusokhoz kapcsolódva segítheti a korok, stílusok árnyaltabb ismeretét. A kísérlet éppen ezért nem csupán a praktikumra kíván építeni, hanem az esztétikai nevelésben is segít, pl. a magyar néptáncok és reprezentatív táncalkotások elemzésével, ezeknek az irodalom, film, zene és képzőművészet témakörökhez való kapcsolásával.

A praktikum anyagába beiktatjuk a *népi gyermekjátékokat, a magyar néptáncokat, más népek táncvaiból kis izeltőt, egy-egy történelmi és modern divattánc alaplépését, lépésfűzését*. Mindezeket motívikájukban, a stíluson belül történő *improvizációs* vagy *étűdjellegű* fűzéssel. *A cél a pontos, stílusos megismerés és elsősorban a gyermeki, ifjúsági társas összefüggéseken a felszabadult szórakozáshoz nemes mozgásanyag biztosítása. Az oktatás nem tekinteli céljának koreográfiák megtanulását és bemutatását. Ez továbbra is a szakkörök és tánc-*

együttesek feladata marad. A táncalkotásokat elsősorban mint *érdeklődő közönség* kell, hogy megtekintsék, megismerjék, esetleg megvitassák.

A kísérletek 1975 januárjától folynak az Akadémia felkérésére, a Népművelési Intézet irányításával két óvodában, nyolc általános és három ének-zene tagozatos általános iskolában. Évente osztályonként 12–13 szabad foglalkozást biztosító testnevelési órát tölt ki a táncfoglalkozás. Vannak iskolák, ahol a teljes harmadik testnevelési órát szánják erre egész éven át (főleg az ének-zenei tagozatos osztályokban), van, ahol a 12–13 órát elosztva, egy-egy órából csupán 10–15 percet vesznek fel a táncra. A kísérletezők megegyeznek abban, hogy a táncos motívika tanítását elsősorban a gimnasztikus bevezetésbe tudják bevonni és a leveztető részben kapnak helyet a játékok, s a már ismert tánclépések improvizatív kapcsolása.

E témakörben már nem szükséges a gyermekeknek való tananyagot kikísérletezni, hiszen ezt több, mint húsz év óta kipróbáltuk (a Gyermektáncok c. könyvben megtalálható). A kísérlet az 1974/77-es iskolaévekre tömörül. Inkább az a kísérlet lényege, hogy a *mindenki számára fontos és megoldható „szakmai minimum” transzpo-*

nálásának mértékét, az átadás módszerét és tantervbe illeszthetőségét próbáljuk ki. Ezért csak azokban az iskolákban folyik a kísérlet, ahol olyan testnevelő tanár tanít, akinek legalább középfokú táncpedagógiai tudása és tapasztalata is van. Így a kísérletben résztvevő pedagógusok mind a kötelező testnevelés anyagát, módszereit, mind a táncpedagógia lehetőségeit jól ismerik és ezeket igyekeznek összehangolni.

A kísérletek nyomán állítjuk össze a gyakorlati anyag minimumát és a bővítésre szolgáló alternatív javaslatokat, a módszertani útmutatókat, a tanári kézikönyvet. A kísérletekről képmagnó felvételeket készítünk, s a tanárok év elején készített tanmenetét, valamint év végi pedagógiai elemző munkáját ezzel egybevetjük, megvitátjuk. A kísérletek így az osztályokra való lebontás és a metodikus felépítés komoly, felelősségteljes és perspektívus munkáját hivatottak elvégezni. Remélhető, hogy már a középtávú, 1978-tól induló oktatásnak is segítséget nyújthat ez a kísérlet. Az azonban bizonyosra vehető, hogy az ezredforduló iskolai alpműveltségnek szerves része kell, hogy legyen az az esztétikus mozgásoktatás, amelyre a jövő emberének fokozott mértékben szüksége lesz.

Kaposi Edit

BUDAPEST TÁNCVERSENY

A fővárosi versenytáncosok hagyományos tavaszi versenyét az idén március 5-én és 12-én rendezték meg a Taurus Művelődési Otthonban.

A „B” és „A” osztályú táncosok, valamint a „Sonderklasse” versenypárok végül

márc. 19-én, a Nemzeti Sportcsarnokban mérték össze tudásukat. A Sonderklasse táncosok mezőnyében – a standard és a latin-amerikai táncok kategóriájában egyaránt – a *Jánosi László-Gruber Márta* pár (HVDSZ Jókai Művelődési Otthon) vívta ki az első helyet.

Standard táncokban a második helyezést *Mihály János* és *Somkúti Annamária*, ugyanígy HVDSZ-táncosok érték el, míg a latin-amerikai táncokban a Taurus Művelődési Otthon versenyző párja, *Boda Jenő* és *Korpádi Anna* került a második helyre. A versenyen, amelyet *Nyíri Lajos* vezetett, nagy sikerrel lépett fel

a szombathelyi *Savaria* társastáncklub együttese, *Rimányiné Kiss Anikó* formációs táncvaival.

Magyarósy Zoltán felvételei még a verseny korai szakaszának egy-egy pillanatát rögzítik, a Taurus Művelődési Otthonban.

Nemzetiségi táncház a Fővárosi Művelődési Házban (Magyarósy Zoltán, Lapkiadó Fotó)

TÁNCHÁZAK MÚLTJA ÉS JELENE

A „Táncművészet” hasábjain is hadd szóljunk egy pár szót a táncmozgalom újszülöttjéről, a táncházakról. Persze Ő sem igazi újszülött, hanem a régi falusi táncmultságok új életre kelt korszerű utóda. S mint minden kisgyermekkor veszélyekkel teli, úgy a táncházak számára sem volt könnyű „az új élet”. A „család” idősebb tagjai először is azt vonták kétségbe, hogy valóban az Ő édes gyermekük-e ez a Sebőék hangján élesen sivalkodó, akaratos csemete? De az is ártott neki, amikor őt Messiásként üdvözlő barátai a „család” további létjogosultságát vonták kétségbe, egyedül üdvöztőnek kiáltva ki az újszülöttet. Mindkét gyermekbetegségen átesve van remény rá, hogy ember lesz belőle...

Ennyi allegorikus bevezetés után nézzük, mi újat hozott a táncház a mozgalmába? Azt mondanám: megformázta a hiányzó „másik” oldalt...

Az elmúlt 30 esztendőben kivirágzó színpadi néptáncművészet a maga „nyersanyagát” a parasztember saját szórakozására járt táncából merítette. Tudta is ezt minden néptáncos és koreográfus, de idők múltával a táncnak ez a funkciója – az eredeti – feledésbe merült, s csak néha, egy-egy fesztivál utáni „buli” alkalmából fakadt néptáncra egy-egy bús táncos

a maga multságára... Pedig a „Fényes szelek” nemzedékének spontán népdalozása és táncolása után az ötvenes évek elején a hivatalos kultúrpolitika minden erővel – például csárdás pályázatokkal – igyekezett a csárdást az össznépi vidámság és a kötelező optimizmus egyedi kifejezőjévé tenni; következképpen a fiatalság szvingelt és rockizott... Már úgy látszott, hogy a néptánc kizárólag a színpadon, a népdal pedig a kiadványokban él tovább, mikor 1970-ben jött a „Röpülj Páva”, s megbizonyította, hogy felnőtt egy nemzedék, amely újra felfedezte a maga számára nagyapái zenéjét és dalait. A fiatalság és az egész ország figyelme a népművészet felé fordult, s ez a légkör kedvezett a táncházak megszületésének is.

A kezdetről sokan és sok helyen írtak-írtunk már, arról, hogy a Bihar Együttes táncosai a széki táncházakon fellelkesülve hogyan rekonstruáltak itthon hasonlót, meghíva erre a Bartók, Vasas, Építők Együttesének táncosait, s ez a vállalkozás oly jól sikerült, hogy azóta országos népszerűsége tett szert. A kezdeményezésből a Bartók Együttesrel Timár Sándor, és a Halmos-Sebő duó csinált „népművelést”, mindenki által elérhető lehetőséget, az FMH Körtermében rendezett táncházakban. Ide bárki bemehetett s bemehet néptáncot tanulni és

Aprók tánca a szegedi ÉDOSZ Együttesnél; a gyermekek az ugróst tanulják (dr. Somogyi Károlyné felvétele)

A belvárosi, Molnár utcai táncházban Farkas Zoltán, a Dési Huber Művelő-

táncolni, mint egy másfajta tánctanfolyamra. Ilyenre a néptáncmozgalom történetében eddig nem volt példa.

Hamarosan kiderült, hogy a széki sűrű és ritka tempó ritmusa és virtuozitása vonzza és leköti a mai városi fiatalokat is, kielégítve mozgásigényüket, táncörömöt nyújt nekik, s kosztüm, csizma sem kell a néptánchoz. . . A könnyen megtanulható széki páros táncokat koreográfiai megkötés nélkül, ki-ki kedve szerint, szabadon táncolhatta. A megszokottól elütő zenei hangzás és népdalanyag Sebőék játékaival újdonság erejével hatott, pedig ők éppen a régebbi, verbunkos zene előtti játékkéltűshöz és hangzáshoz nyúltak vissza, s ez hatott inkább „mai”-nak.

A kezdeti siker tényezői lettek a Bartók Együttes táncosai s a Balett Intézet növendékei is. Elsőprerejű táncukkal bizonyították, hogy a néptánc sosem volt és ma sem az öregeké. Így a hasonló korú táncázvendégeket a tettek győzték meg a néptánc korszerűségéről.

A táncházaknak ezt a mindenki számára nyitott voltát több pesti és vidéki együttes is kezdte a maga módján követni, többnyire az FMH példája nyomán. A dunántúliak – Fehérvár, Dombóvár, Szekszárd – kezdeményezése tette népszerűvé 1973–74-ben az „ugrós”-t. Világossá vált, hogy most már nemcsak a széki táncok egyedüli kultusza jelentkezik, hanem a *néptánc közösségi táncként való újjáéledése*. Figyelemre méltó azonban, hogy a széki páro-

sok és az ugrós is a magyar párostáncok csárdás előtti régebbi formáját őrizték meg. Megint azt láthatjuk hát, hogy egy régi forma hat újdonság erejével. . .

A táncházak tehát megnyitották kapuikat a folklór iránt érdeklődők előtt, mindenki számára elérhetővé téve a néptáncot és népzeneét. S itt érdekes összehasonlításra nyílik alkalom. Ha azt nézzük, hogy egy-egy jó öntevékeny néptáncegyüttes tíz év alatt mintegy száz fiatalot foglalkoztat aktívan, vagyis enged közel a néptánchoz és zenéhez, egy táncház pedig *egy* alkalommal „érint meg” száz embert vagy többet is, éves távlatokban pedig akár ezret – akkor forradalmi változást láthatunk a néptánc és zene közkinccsé válásában. Ez nem jelenti az együttes műsorok nevelő hatásának leicsinylését, de hány műsort lát egy fiatal egy évben? S ha a látottak jó esetben maradandó művészi élményt nyújtanak számára, akkor is csak mint néző, tehát passzívan részesülhet benne. A táncházban viszont képességei és kedve szerint annyit tanulhat meg, amennyit akar, s maga is cselekvő és élvező részese lehet a táncnak és zenének. *Ezzel és így* egészíti ki a táncház a színpadi néptáncművészetet a mozgalomban. Az már csak további következmény, hogy a táncházak közönsége egyben az együttesek értő közönségévé is válik és nemegyszer a csoportok utánpótlása is e körből verbuválódik.

A táncházak *közösségformáló ereje* ugyan-

dési Ház görög táncházában a Burulitisz testvérek tanítják a táncosokat (Makay László felvételei)

csak említést kíván. Ide társaságot, együttlétet keresni is jönnek a fiatalok, amellyel, hogy néptáncokkal és zenével (nemcsak magyarral, hanem a szomszéd népekével is) szórakozzanak és jól érezzék magukat. *Ez a tánc már nem a régi parasztmulatság rekonstrukciója, hanem élő, eleven szórakozási alkalom, amit a fiatalság saját ízlése szerint a maga képére formált.* Az természetes, hogy a népzene és tánc elvezet a népművészet más értékeinek felfedezéséhez is, s ezen túl más művészetek megismeréséhez. A táncok többségében az évek során változatos program alakult ki, amelyben költők, írók, előadóművészek szerepelnek, vitáznak, vagy éppen képzőművészeti kiállítások nyílnak, stb. Több helyen már nem is táncolnak hívják, hanem klubnak, vagy „folklor-klub”-nak. Mint ahogy a Kassák Klub pl. a Sebő Együttes Klubja, úgy van Muzsikás Klub, Közgazdász Folklor Klub stb. Éltetőik a Sebőék nyomán támadt hasonló hangvételű zenei együttesek. Létük azt bizonyítja, hogy a magyar népzene mások számára is elérhető, s hogy a régít és újat egyesítő stílus mások által is önállóan művelhető. A már közismert nevű zenei együttesek néhány pár táncossal rendszeresen patronálnak, rendeznek táncosokat vidéken is, ahol még nincs zenekar, kellő felkészültségű vezető vagy tánckar.

A megnövekedett érdeklődés szükségessé tette a táncvezetők és zenekarok részére tanfolyam indítását, a Népművelési Intézet rendezésében, hogy kinevelődjék egy egységes

A szegedi ÉDOSZ Együttes táncházában Nagy Albert vezetésével Széki négyest tanulnak (dr. Somogyi Károlyné felvétele)

gárda, amely magas színvonalon tudja kielégíteni a táncok iránt megnőtt „keresletet”. A tanfolyamot Timár Sándor és Sebő Ferenc vezeti. Az igazi sikert azonban mégis a 10–14 éves gyermekek mozgósítása jelenti. Vidéken és Pesten több együttes rendez táncosai mellett „aprók táncát” is. (A kifejezés ugyancsak Székről származik.) Itt már igazán „tömeges” érdeklődésről beszélhetünk. (A szegedi ÉDOSZ Együttes táncházairól nyugodtan mondhatjuk, hogy ezeket mozgattak meg az évek során.) A most beindult televíziós „Aprók tánca”-sorozat már országos érdeklődést kelt az iskolások körében.

Itt tartunk most. Nem soroltam neveket, számokat, városokat. A táncok hatása és jelentősége a változatos fejlődés ellenére sem mennyiségben, hanem minőségben mérhető. Mert a nyitott kapukon a fiatalság érdeklődő, fogékonyabb rétege jön be. Fontos ez, még ha nem is ők a „többség”.

Visszatérve a kezdeti allegóriához, láthattuk, hogy a táncmozgalom, e mokány kis csemete bebizonyította életrealitását. Három év alatt országszerte népszerű lett. Neve már ott is ismerősen cseng, ahol még nem is ismerik. A művelődési intézmények illetékesei már tudják, hogy ha nem is „kell”, de „lehet” szeretni őt. . . Szeressék is, nem bánják meg. Ha felnő, meghálálja. . .

Vadasi Tibor

● Az Alföld legnagyobb városának művészeti életében jelentős szerepet kapott a tánc, hiszen a néptáncon és a társastáncon kívül még balettképzés is folyik, sőt a Csokonai Színház tánckaráról sem feledkezhetünk meg.

A Debreceni Népi Együttes, az Építők Hajdú táncegyüttese és a Járműjavító Bocskai táncegyüttes évek óta szép sikerrel büszkélkedhet. Lássuk, milyen körülmények között dolgoznak, hogyan veszik ki részüket művészetükből.

A különböző építőipari vállalatoknál már működő kisebb csoportok 1953-ban központi irányítással egygyé olvadtak össze, és megalakult az *Építők Hajdú táncegyüttese*. Jelenlegi vezetője és koreográfusa, Kardos László 1966-tól irányítja az együttes sokoldalú munkáját. Vezetésével megváltozott a művészeti profil is, mert most már nemcsak szűkebb pátriájuk hagyományanyagát dolgozzák fel, bár Hajdú-Bihar megye és a Tiszántúl táncait sem szorítják háttérbe.

Jelenleg háromszázan táncolnak az együttesben és négy „felmenő-rendszerű” – kisdobos, úttörő, ifjúsági és felnőtt – csoportban működnek. Az évi 40–50 fellépés módot ad arra, hogy a csoport jó kapcsolatot tudjon teremteni a közönséggel. Az együttes

Arany I. minősítése nemcsak elismerést jelent, hanem követelményt is. Már most különös gonddal készülnek az idei minősítő előadásra. Egyéni ambícióban sincs hiány. Kardos László eredeti anyagok gyűjtésével is foglalkozik, tanítványai nagy számmal vesznek részt táncelméleti képzésben. Hárman az A kategóriájú táncoktatói tanfolyamot végzik.

Az együttes harmadízben kapott meghívást a budapesti folklórcentrumba. A felhívásnak nagy örömmel tesznek eleget, mert hátránynak érzik a főváros távolságát. Eljut ugyan a Népművelési Intézet segítségével hozzájuk is, de nem tudnak olyan szervesen bekapcsolódni a vérkeringésbe, mint a budapesti együttesek. A fővárosban számtalan előadást, tanfolyamot tartanak, amelyeken az együttes tagjai nagy számban részt vesznek, de éppen az állandó odafigyelés a munkájukra, és a szélesebb körű konzultáció lehető-

sége hiányzik – mondja Kardos László.

A „hajdúknál” és a város többi együttesénél is egészséges közösségi szellemet tapasztaltam. A pozitív emberi érzések kialakulásához nagymértékben hozzájárult a következetes vezetői magatartás. Az együttesek közötti személyi vándorlás Debrecenben ismeretlen, ennek a tendenciának idejében elejét vették. Különben olyan zsilip nyílt volna meg, amely megbontotta volna az együttesek egységét és a mozgalom debreceni ágának sem vált volna hasznára.

A budapesti koreográfusok szívesen látogatnak Debrecenbe, készséggel tanítanak új táncokat, melyek még színebbé, változatosabbá teszik a műsorokat. Itt hagyta már kézjegyét Györgyfalvy Katalin, Kricskovics Antal, Novák Ferenc és Timár Sándor is.

Az idén 27 éves *Debreceni Népi Együttes* szintén hagyományörző ambíciókkal kezdte

Táncos körkép

**Kardos László
próba közben
a Hajdú
együttesben
(Karalyos
József
felvétele)**

Debrecenből

a működést. Műsoraik gerincét a Hajdúság táncai alkoták, de a forrásanyag gyűjtőterületét hamarosan kiterjesztették a Tiszántúlra is. *Dr. Béres András*tól, az együttes vezetőjétől viszont megtudtam, hogy mai összeállításukban már nemcsak környékük folklórja szerepel. Az ország többi területéről is színpadra visznek kompozíciókat. A már említett

Próbán, az Építők Hajdú Táncegyüttesénél (Karalyos József felvétele)

vendégek művei szintén helyet kapnak műsoraikban. (Tímár: Gyermektánc, Benczéné-Kricskovics: Dél-bácskai bunyevác szvit, Györgyfalvy: Sárközi karikázó, Novák: Gyermektánc).

Az együttes összetétele igen változatos. Akár „önellátásra” is berendezkedhetne, hiszen van itt középiskolás, bőrgyári dolgozó, elektrotechnikus, cukrász, villanyszerelő,

kereskedő – egyszóval az élet minden területéről akadnak itt fiatalok. A jól összekovácsolódott amatőr társulat létrejöttének biztosítéka az alacsony átlagéletkor. Az amatőr jelző pusztán besorolás – képzettségben a hivatásos szintet, lelkesedésben az amatőr lendületet akarják megtartani.

Fellépéseikben kettős elképzelést valósítanak meg. Az ismeretterjesztő feladatokat rendszerint kamaralétszámmal oldják meg, megteremtve a módot arra, hogy a legkisebb művelődési házakba is eljussanak. A másik: a nagy létszámmal előadott, egész estét betöltő műsor. Népi zenekar kíséri, de most bővült ki a társulat egy kitűnő képességű citerazenekarral is. Rendszeres és szoros kapcsolatot tartanak fenn szovjet, román, finn és bolgár testvérvárosaik rokonintézményeivel. Állandó résztvevők a hortobágyi lovasnapok rendezvényein, a Hidi Vásáron.

A Debreceni Népi Együttes és az Építők Hajdú Táncegyüttese is a Megyei Művelődési Központ hatáskörébe tartoznak. *Dr. Gyarmati Kálmán* igazgató minden segítséget és támogatást megad a két együttesnek. A helyi előadásokat is egyenlően osztják el, évente kétszer egész estét betöltő műsorral léphetnek föl a Debreceni Csokonai Színházban.

Mostohább körülményekkel találkoztam a MÁV Járműjavító *Bocskai Táncegyüttes*énél. Jól felszerelt kultúrház nyújt próbálási lehetőséget, de anyagi gondokkal küszködnek, főleg a drága ruhák megszerzésekor. Működésük során volt olyan év, amikor az együttes költségvetésében mindössze 18 pár tornacipő beszerzése szerepelt. Mindez nem törte le akaratukat, hiszen tudták, hogy az amatőrök

gyakran kerülnek olyan helyzetbe, amikor áldozatot kell hozni sikereikért. A sok probléma vezetett odáig – mondta cseppet sem panaszkodva *Fadgyas Árpád*, aki megalakulása óta tartja kézben a csoportot –, hogy két évvel ezelőtt már a lét-nemlét kérdése is felmerült. Ekkor karolta fel őket a Megyei Művelődési Központ, és így sikerült átvészelnii a kritikus időket.

Tisztában vannak szűkre szabott lehetőségeikkel, önmaguk erejére támaszkodva próbálnak előbbre jutni. Nagyon bíznak *Ombodi Éva* balettmeisterben, aki most települt át Nagyváradról és munkájával támogatja a felkészülést. Az ő romániai helyismerete alapozta meg az együttes vezetőjének tavaszi gyűjtőútját. Idén indulnak a Bocskai Együttes tagjai romániai vendégszereplésre.

A Megyei Művelődési Központ sok gondot fordít a vezetők továbbképzésére. Országos gyakorlattá fejleszthető a Központ kezdeményezése, a *Hajdú stúdió*. Ez az öntevékeny képzőtábor fakultatív jelleggel a művésztelepek mintájára szerveződött. Nyáron, központilag kibérelt, önköltséges alkotóházban az együttesek vezetői nyugodt környezetben dolgozhatnak: régi felvételeket tanulmányozhatnak filmről, s betaníthatják koreográfusi elképzeléseiket. A kötött program napi két óra, ékkor a viták, a megbeszélések és az előadások zajlanak le. A szaknyagról és a technikai felszerelésről a vendéglátók gondoskodnak.

A Művelődési Központ megszervezte a *vezetők elméleti minősítését* is, ami valójában szakmai, módszertani felmérés. Egy adott táncot mindenki leírás alapján tanít be a csoportjának. Így jobban előtűnnek az egyéni látásmód,

értelmezés előnyös és hátrányos vonásai.

Debrecen táncos életében azonban nemcsak a népi együttesek házatáján akad látónivaló.

A társastánc mozgalom Dr. Koncz Ernőné vezetésével eddig hol több, hol kevesebb sikert ért el. Verseny táncosai között volt már „A” kategóriás versenypár, sokat szerepeltek is külföldi bemutatókon, versenyeken. Sajnos, jelentős sikereik után nem folytatták tovább a táncot, szétváltak – pedig nagy reményeket tápláltak irántuk. Egyikük férjhez ment, másikuk megnősült, de rajtuk túl is általános tapasztalat, hogy a fiatalok legkésőbb 25 éves korban abbahagyják a táncot. Igaz, ott vannak a fiatalabbak, akik elődeik sikerein felbuzdulva kitartó munkával készülnek fellépéseikre. Már kineveltek maguk közül egy „B” kategóriás versenypárt, s bíznak abban, hogy hamarosan egy lépcsőfokkal feljebb léphetnek.

Általában az emberek nemigen ismerik a versenytánc műfaját. Pedig a társastánc művelőinek táborában az emberek más ízlésvilággal, más légkörben, de tudatos elképzelésekkel végzik munkájukat. A debreceniek is több éve rendszeresen tartanak csoportos, „formációs bemutatókat”, melyeken az egyéni minősítéstől függetlenül minden pár felléphet.

Ez nem verseny, inkább az a céljuk, hogy széles rétegekkel megismertessék és megszerettessék a régi és újabb társastáncokat, s egyben közelebb hozzák egymáshoz a különböző kategóriájú táncosokat. Fellépéseikkel ünnepi műsorokon is gyakran vívtak ki elismerést. Azt szeretnék azonban elérni, hogy méltóbb helyet kapjanak táncművésztünkben. Ez a törekvésük – úgy tapasztaltam – jó táplálajon él Debrecenben.

A 280 növendékkel, iskolarendszerben működő debreceni balettképzésben is találkoztam valós és vélt problémákkal. Az a vád érte az intézményt, hogy léte csak a szülők szerepeltetési igényén alapul, akik a vizsgaelőadáson büszkén nézik gyermeküket, amint a drága pénzen megvarratott

Bál a Savoyban — Pethő László koreográfiája a Csokonai Színház táncosainak előadásában (Kalmár István felvétele)

jelmezben felerőlködi magát a spiccre. Persze nem minden szülő gondolkozik így, s e vádaskodók szemlélete nem teljesen megalapozott.

Azt hiszem, a probléma nem is egyedül Debrecené. Azok a növendékek, akik elvégzik ezt az iskolát, természetesen nem fognak hivatás-szerűen táncolni – hacsak nem tanulnak tovább a Balett Intézetben – mert ez a képzés nem is ilyen célzattal folyik. Szükség van erre az oktatásra, csak nem szabad engedni, hogy a dilettáns sztárkultusz melegágyává váljék. Kár lenne az első baletttórak után reflektorok közé, színpadra álmodni a gyerekeket. A mozgáskultúra fejlesztése az igazi cél, valamint – a tánc gyakorlati megismertetése révén – a komolyabb, szilárdabb kritikai érzék kialakítása, a hivatásos táncművészek alkotásainak avatottabb élvezete.

Végül eljutottunk Debrecenben a hivatásos táncosokig is.

A Debreceni Csokonai Színház közismert sokoldalú társulatáról, hiszen 25 éve operák előadása is szerepel műsorai között. A 15 fős tánckar élén Sterba Zsuzsa a balettmester. Gyakran kapnak prózai szerepeket is, de a vígjátéktól az operáig minden műfajban táncolnak.

Műsorukon szerepel a Carmen, Traviata, Bánk Bán, Bál a Savoyban és az idén mutatták be a Hovanscsinát. Állandó koreográfusuk nincs, de a táncok megkomponálásában és beállításában folyamatosan részt vállal Barkóczy Sándor, Fodor Antal és Pethő László. Balettmesterként az idén végez Kaszás Annamária, a tánckar tagja, akinek alkotói ambícióira szüksége lesz a színháznak.

Gondokkal küszködnek, férfi táncosokra lenne szükségük, de a létszám kialakításakor csak a Balett Intézetből kimaradt növendékek jöhetnek számításba.

A Csokonai Színház balettéletét a nehézségek ellenére is fejlődőképeseznek érzem. Az évi 12 bemutató, amelyben a tánckar is szerepel, gyakran önálló feladatot kap, komoly erőt igénybe vevő munkáról tanúskodik.

Ez a néhány sor nem részletes értékelés akart lenni, hanem csupán Debrecen tánc-kultúrájának pillanatnyi helyzetképe. A gondok és problémák nem tartják vissza a fiatalokat, inkább erősebb, kitartó munkára inspirálják őket, akár amatőr, akár hivatásos légkörben.

Karalyos József

KITÜNTETÉSEK. Lapzártakor kaptuk a hírt, hogy hazánk felszabadulásának évfordulója alkalmával három táncművészünk kapott elismerő művészeti díjat. A Magyar Népköztársaság Érdemes Művésze lett Pártay Lilla, az Állami Operaház magántáncosa, az Operaház fiatal magántáncosa, Keveházi Gábor pedig Liszt-díjban részesült. Az alkotóművészek közül Timár Sándor koreográfust Erkel-díjjal tüntették ki. – Szerkesztőségünk ez úton is gratulál a kitüntetett művészeknek.

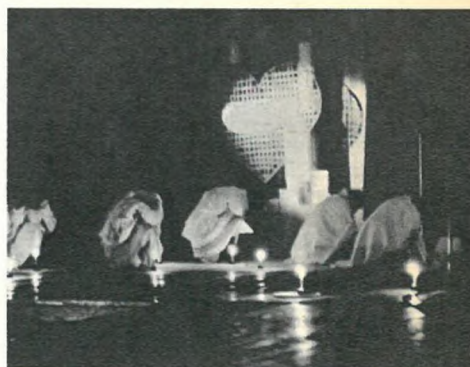
Az oslói operaház február 17-én új balettműsort mutatott be. Az est egyik koreográfiáját *Samklang* (Összhang) címmel Róna Viktor készítette, kutatva a táncban az emberek közti kapcsolatteremtés lehetőségét. – Domonkos Sándor felvételén a tánckettőt Róna Viktor és Ellen *Kjelberg* adja elő.

Filmes ismeretterjesztés Székesfehérvárott. A Megyei Művelődési Központban és az építők Művelődési Házában a vasárnapi táncházak szünetében néptáncfilmeket vetítenek a táncosoknak, rövid stílusismertetés kíséretében.

A Kelet-Magyarország *Dalánics György* megyei közművelődési felügyelővel készített januárban terjedelmes interjút. A lap beszámol a húsz éve működő nyíregyházi Szabolcs-Volán együttes eredményeiről, s áttekinti Szabolcs-Szatmár néptáncmozgalmának helyzetét. Jelentős eredmény, hogy a megyei művelődési központ szervezésével, bentlakásos tanfolyamok révén sikerült az oktatói utánpótlás gondját enyhíteni. Új kezdeményezés a megyében az is, hogy a Bessenyei György Tanárképző Főiskolán az elmúlt évben néptáncoktató-kör alakult. Részvevői a négyéves tanulmányi idő alatt megszerezhetik az oktatói működési engedélyt.

Együttesek megyei találkozói. Bácsalmáson február végén tartották Bács-Kiskun nemzetiségi csoportjainak harmadik megyei találkozóját, délszláv, német és szlovák együttesek részvételével. Ugyancsak a hónap végén zajlott le Nyíregyházán a megyei diáknapi rendezvénysorozat. A sárospataki diáknapokra készülő nyírségi középiskolások nyolc néptánc-együttessel léptek fel a bemutatón. Közel egy időben a szakmunkásképző intézetek északi területi néptáncbemutatóját is megrendezték Nyíregyházán. Ez alkalommal hét intézeti néptánc csoport mutatkozott be.

Magyar táncház Stockholmban! Svédországi társlapunk, a *DANS*, képes hírből számolt be a Stockholmi Királyi Balettiskola növendékeinek decemberi premierjéről. A növendékek az ugyancsak fiatal *de Olivo* mester koreográfiájában magyar táncokból álló szívet adtak elő, címnek is megtartva a magyar TÁNC-HÁZ kifejezést.

A *CSEMADOK pozsonyi „Szöttes” együttese* márc. 19-én mutatta be nagy sikerrel „Szerelmek és nászok” c. műsorát, *Quittner János* rendezésében és koreográfiáival. Képünk (fotó: archív Szöttes) az új program táncszínház-teremtő törekvéseibe enged bepillantást.

Tánceseményekben gazdag nyár várható. érdemes lesz a plakátokat figyelni. A *Balaton déli partján* június végétől egymás után lépnek fel hivatásos és amatőr folklóregyütteseink, Siófok színpada pedig a Pécsi Balett mellett az afrikai Ghana együttesét is bemutatja. A *Szegedi szabadtéri színpadok* közönsége júliusban a szakszervezeti néptáncfesztivált, augusztusban a híres Grúz Állami Népi Együttes láthatja. Fellépnek a grúzok a fővárosban is a *marginiszigeti szabadtéri színpadon*, ahol az Állami Népi Együttes júliusban ugyancsak többször szerepel. Változatosnak ígérkezik a *Budai Parkszínpad* programja: júliusban Szeged után Budán is fellépnek a legjobb amatőr együttesek, de a hónap folyamán várják a külföldi társlapokat is Görögországból, Kolumbiából és a Fülöp-szigetektől. Augusztusban kubai társlap, valamint a Néphadsereg és a Bihari együttes közös műsora várható.

A Debreceni Népi Együttes február második felében Finnországba utazott, a „Jyväskyläi tél” rendezvénysorozatára. Jyväskylä táncosai augusztusban, a debreceni virágkarneválon adják vissza a DNE látogatását.

ÚJ BALETT VILLONRÓL. Vladimír Soukop zenéjére a csehszlovákiai Ostravában egész estét betöltő balettet mutattak be januárban a francia költő életéről.

MAJA PLISZECKAJA – MINT ISADORA DUNCAN. A Boleróval kezdődő Pliszecskaja-Béjart együttműködés az elmúlt év végén Monte-Carlóban folytatódott. A XX. Század Balettjének karácsonyi előadássorozatán – A képzelt Molière c. új Béjart-mű előadásai mellett – megtartották az Isadora ósbemutatóját és első előadásait. Hírek szerint Béjart „filmszerűen” montírozta és pergette végig Isadora Duncan pályafutását. Az egyes táncok között Pliszecskaja orosz nyelven előadta Jeszenyin – Duncan egykori szerelme – híres költeményét is: „Adjatok szabadsgót a gyermekeknek...”

AZ ECSÉDI SZÖVETKEZETI NÉPI EGYÜTTES az elmúlt évben ünnepelte fennállásának 30. évfordulóját. Az eredetileg földművelésszövetkezeti csoportban jelenleg bányászok, szőlőmunkások, háztartásbeliek és diákok működnek együtt. A helyi hagyományokat hűségesen ápoló együttes becses táncfolklorjáról az elmúlt években több néprajzi filmfelvétel is készült.

Bécsben, a Balett- és Táncfilmek Hete keretében a Kosmos filmszínházban márc. 12-én „Magyarországi Néptáncok” címmel rendeztek vetítést.

Henning Kronstam, a Dán Királyi Balett vezető magántáncosa az elmúlt évben ünnepelte táncos pályafutásának 25. évfordulóját. Erik Bruhn és Flemming Flindt mellett ma is Kronstam jelenti a koppenhágai előadóművészet élvonalát.

Mint Harald Lander és Vera Volkova egykori növendéke nemcsak a Bournonville-darabokban, hanem a nemzetközi balettrepertoár klasszikus-romantikus rétegében is kiválóan oldotta meg főszerepeit. Karakter szerepekben ugyancsak jelentős alakítások fűződnek nevéhez: a sort Roland Petit „Cyrano de Bergerac”-jával nyitotta meg, s egyes vélemények szerint „csúcslakítását” a közönség a „Bagage” c. darabban, a lengyel Henryk Tomaszewski művében láthatta.

– Képeinken Kronstam két híres balettben látható. Antony Tudor *Orgonáskert*-jében Anna Laerkesen, Flemming Ryberg és Sorella Englund társaságában táncol. José Limón híres Othello-balettjében pedig, *A mór pavanja*-ban Kronstam (baloldal, mint Jago) a koppenhágai élgárda – Toni Lander, Bruce Marks és Vivi Flindt – együttesével járja a halálos kimenetelű pavant.

MOSZKVABAN az idén június 13–24 között rendezik meg a III. Nemzetközi Balettversenyt, 17–28 éves táncosok részére. A jelentős nemzetközi megmozdulásra értesülésünk szerint a Magyar Állami Operaház is küld versenyzőket.

A moszkvai televíziós folklorfilmfesztiválon – 24 benevezett ország filmjeiből – a zsűri egyhangú döntéssel a Magyar Televízió „Sárközi lakodalmás” című produkcióját díjazta.

Folklorklub alakult Nagykátán, a művelődési központ szomszédságában. Gyerekek közt a klubban tartják a gyermekek néptáncoktatását.

Lynn Seymour – „Az év balett-táncosnője”. A megtisztelő címet Seymour a Dance and Dancers szaklap közvéleménykutatása alapján nyerte el, elsősorban az „A Month in the Country” (Egy hónap vidéken) című darabban nyújtott alakításáért. Frederick Ashton e művét egyébként kimondottan Lynn Seymour számára koreografálta, s a darab „A legjobb új balett” címet kapta a közvéleménykutatáson.

Újjáéledt a drágszéli népi együttes. A Petőfi Népe hirdása szerint hatéves szünet után újjáalakult és febr. 11-én ismét bemutatkozott a Kalo-csa melletti együttes.

Sikeres előadásukon a felnőttek mellett a gyermekek is bemutatkoztak néptáncokkal, népi játékokkal, sőt a közeli Miske előadói is felléptek.

– Üdvözljük az újjáalakult együttest, s emlékeztetjük olvasóinkat, hogy az elmúlt két évtizedben Drágszél igen sok sikeres hazai koreográfiához kölcsönzött gazdag dal- és táncanyagot. Az Állami Népi Együttes műsorán levő Drágszéli táncok, Vujicsics Tihamér és Rábai Miklós világot járt kompozíciója ugyancsak a községből veszi eredetét.

Az Állami Népi Együttes márciusban Csehszlovákiában vendégszerepelt a csehszlovák-magyar kulturális munkaterv keretében.

Sikeres turnéját szlovákiai területen kezdte a társulat, majd ellátogatott Prágába. Karalyos József felvétele még az első előadások egyikén, a galántai fellépésen készült az Ecseri lakodalmas 1965-ik előadásáról.

Zsúfolt nézőtér fogadta Mikisz Theodorakiszt az Erkel Színházban, február 21-i előadásain. A világhírű zeneszerző saját együttesével lépett a közönség elé; programján életművéből, forradalmi dalaiból vett válogatás szerepelt. – A délutáni előadás negyedórás vastappal zárult, miközben a közönség még a Zorba zenéjét követelte. A

függöny újra szétnyílt, a zenekar ismét játszani kezdett. A nézőtérrel *Dimitrisz és Apostolisz Burulitisz*, a budapesti görög együttes táncosai felfutottak a színpadra s rögtönzött Szirtaki-bemutatót rendeztek a vezénylő Theodorakis tiszteletére.

A helyszínen tartózkodó Magyarósy Zoltán e pillanatok örökítette meg.

A moszkvai Bolsoj Színház balettje márc. 4-től ápr. 24-ig Párizsban vendégszerepelt a Palais des Congrès színpadán. A hatyúk tava, a Giselle, a Don Quijote és a Spartacus mellett a társulat külön Csajkovszkij- és Prokofjev-estet mutatott be sorozatban, s három alkalommal a Rettgett Ivánt adta elő, már az Operaház színpadán. A látogatást a párizsi Opera társulata áprilisban viszonzta.

A XXI. Kölni Nyári Nemzetközi Táncakadémiát az idén június 26. július 10. között rendezik meg, a már bevezetett tantárgyak széles választékával és nemzetközi tanári karral. A tanfolyamon ötszáz táncos részvételére számítanak, s szokás szerint ismét megtartják a Modern Tánc Hetét, meghívott együttesek felléptetésével. Az utolsó napokban megrendezik a IX. Nemzetközi Koreográfiai versenyt is, amelyen 40. év alatti koreográfusok mérhetik össze tehetségüket.

E-dúr hegedűverseny – Metzger Márta (Mezey Béla felvétele)

A Sylvia sikere Prágában

Kézenfekvő volt, hogy a magyar kultúra ne jain vendég szereplő társulat munkájáról a prágai és pozsonyi sajtó-visszhang alapján számoljunk be. Mire azonban a kritikák zöme megjelenik és hozzánk eljut, régés-rég túl vagyunk már e cikk legmúltányosabb leadási határidején is. Kénytelen vagyok ezért saját benyomásaim összegezésére szorítkozni.

Megérkezésünk estéjén Se-regi Lászlóval és Fodor Antallal hármásban megnéztük a prágai *Giselle* előadását. Jiri Blazek átdolgozása alaposan eltér attól, amit idehaza ismerünk, vagy a nagyvilágban láthattunk. Leegyszerűsített, érdektelen; a romantikus atmoszféra sajnos teljes egészében hiányzik belőle. Az I. felvonás egyetlen értéke a paraszt pas de deux volt, Hana Vlacilová nagyon szép megoldása miatt. Tetszett Zina Kohoutová Myrthája és a két Vili: Katerina Elslégrová, s ismét Vlacilová. A női kar gyenge, a Giselle alakító *Pesíková* és a férfi főszereplők nem keltettek illúziót.

Egyetlen gyenge előadásból messzemenő következtést nem lehet levonni, azt azonban tapasztalhattuk, hogy a produkciót hűvösen fogadták. A nívót tekintve teljesen jogosnak tetszett ez a fogadtatás, mégis fölvetette a kérdést, van-e balettközönség Prágában, van-e egyáltalán érdeklődés a balett iránt?

Másnap, a *Sylvia* főpróbáján az a bizonyosság töltött el, hogy ha valamiféle kiszámíthatatlan balszerencse közbe nem jön, a bemutatónak csak sikere lehet. A felújított díszletek és jelmezek gyönyörűen érvényesültek a pompás világítástechnika segítségével és az együttes rendkívül jónak ígérkezett.

Előérzetem nem csalt meg, a szinte tökéletes előadás megérdemelt, rendkívüli sikert aratott. Van balettközönsége Prágának, méghozzá nem is akármilyen! – A darab vitathatatlan és osztatlan elismerést szerzett alkotójának, Se-regi Lászlónak, együttesünket pedig hagyományosan erős oldaláról mutatta be. Többek között ez a vendéggjáték is arra figyelmeztet, legyen bármilyen fejlett társulatunk klasszi-

kus felkészültsége, mely szimfonizmusra csábít, nem szabad lemondani a dramatikus, játékgényes és bőhumorú darabokról. A „technicizmus” korát éljük, *technikai kivitelezésben mindig lesznek vetélytársai a magyar balettnak – de sajátos játéktípusában soha!*

A Sylvia előadása teljesen „beérett”, s az ünnepi esemény hevülete minden szereplőből a maximumot hozta ki. A fiatal szerelmespárt Pártay Lilla és Dózsa Imre alakította – kifogástalanul. Különösen Pártay kifinomult, tartózkodó előadásmódja, gyönyörű vonalai ragadtak meg, s kettősük az esküvői jelenetben. Csarnóy Katalin Dianája sokat fejlődött a hazai bemutató óta. Előnyös megjelenése, technikai biztonsága érett humorérzékkel és lobbanékony-sággal párosult. A darab két kulcsszerepében Róna Viktor és Forgách József remekelt. Róna mintegy ízeire szedve értelmezte és lobbanékonysággal tovább szerepét. Minden poénja „ült”, eszközei pedig – bár élt a humor szélsőséges megoldásaival – mindig a jóízűs háttárain belül mozogtak. Ezenkívül technikailag is nagyon jó formát mutatott. Forgách valóssággal röpködött Ámor szerepében. Mulatságos és megindító tudott lenni egyszerre, afféle balettszínpadi Puck: mindent összezavaró kamasz, virtuóz táncstudással. Mindketten nagy ovációban részesültek. Ellenállhatatlanul komikusan hatott Nagy Zoltán parodisztikus Kentaur alakítása, s megérdemli a kiemelés még egy páros: az epizód-szerepében sziporkázó *Angyási Erzsébet* és *Balogh Ágoston*. A balettkar mindannyiukkal együtt lélegzett, együtt játszott.

A *Koncertmúsor* lelkes és hangos közönségsikerével szintén elégedettek lehetünk. A helybeli kollégákkal folyta-

tott beszélgetésekből viszont az derült ki, hogy szakmán belül az egyes darabokról ugyancsak megoszlanak a vélemények Prágában is, Pozsonyban is *mindenkinek* tulajdonképpen csak a Bach-mű tetszett. A koreográfia jellege, s főleg Szőnyi Nóra laza mozgása, plasztikus vonalai miatt pedagógusok és koreográfusok egyaránt feltételezték, hogy nálunk Graham-technikát is tanítanak. A *Hindemith* kettősnek is több szenvedélyes híve akadt, mint szenvedélyes bírálója. (Egyébként, véleményem szerint, a prágai előadás volt feszültebb. A jobbra dekoratív megoldások közegeiben először hatott rám érzelmileg a lassú III. tétel.) Nem tetszett, mert nem sikerült eléggé a prágai Don Juan, Pozsonyban azonban sokat javított rajta Forgách József beállása. Visszhangja is differenciáltabb lett. – És úgy látszik, a közönség számára élvezhetetlen sikerdarab *Harangozó Gyula* dinamikus *Polo-vec Táncok*-ja.

Minden szólista és az egész együttes kitett magáért. Művészi rangjához méltó fegyvellemmel viselte a turnéval járó fáradalmakat is. A már említett szereplőkön kívül *Pongor Ildikót*, *Metzger Mártát*, *Sebestény Katalint*, *Menyhárt Jacquelinét* és *Keveházi Gábert* illeti dicséret.

A zenekar mind a két dirigens – *Fráter Gedeon* és *Sándor János* – vezényletével nagyszerűen helyt állt. Szereplése jelentősen hozzájárult a magas színvonalú vendégjátékhöz, amely méltó módon képviselte a magyar balettművészetet.

Gelencsér Ágnes

Bretus Mária és Tóth Sándor — látogatóban a kubai televízió baletteggyűttesénél — átveszik a vendéglátók ajándékát

Magyar Kulturális Hét Kubában

Szokatlanul mozgalmas a Pécsi Balett élete, pedig az interjú készítésekor még alig vagyunk túl az 1976/77-es színházi évad felén. Az önálló produkciók mellett a baletteggyűttes a Pécsi Nemzeti Színház zenés bemutatóinak zömében is közreműködött, sőt rendszeresen ellátta „tájékoztató” kötelezettségeit az ország több pontján és megkezdte vendégjáték-sorozatát a Fővárosi Operettszínházban.

A pécsi táncosok február első felét töltötték a távoli szigetországban, ahol a 107 tagú művésztömeg tagjaiként vettek részt a „magyar kulturális napok” rendezvényein.

A társulat két műsorösszeállítást mutatott be, melyek már a legutóbbi két külföldi turnén is sikerrel állták ki a próbát. Az egyik est Tóth Sándor műveiből adott válogatást (Bach: h-moll szvit, Sikoltások, Megdicsőült éj), a másik esten pedig Eck Imre három egyfelvonásos alkotása szerepelt (Felszállt a páva, Kötélékek és Tavaszünne).

– Az eredeti tervek szerint mindössze négy előadásunk lett volna – mondta Tóth Sándor, a Pécsi Balett igazgatója –, de vendéglátóink kérésére mindkét válogatásunkat három-három alkalommal táncoltuk el, sőt a kulturális napok megnyitó gálaestjén a Kodály-művet is előadtuk. Társulatunk ezúttal csak a fővárosban, Havannában vendégszerepelt, a patinás, közel 2000 néző befogadására alkalmas, kissé avult technikai berendezésű Garcia

A kubai út után röviddel a társulat már a Fővárosi Operettszínházban lépett fel, „Balett 76” c. műsorával. — Bretus Mária ezúttal vigjátéki szerepben, a Kulcslyukak előadásán (Magyarósy Zoltán, Lapkiadó Fotó)

Lorca Színházban, a híres Kubai Nemzeti Balett otthonában. A nagyközönség megkülönböztetés nélkül, egyöntetű sikerrel fogadta összeállításainkat, míg a szakma képviselőiben a Sikoltások váltotta ki a legnagyobb érdeklődést. A televízió mindegyik programunkat rögzítette az előadások folyamán.

– Fellépéseink nem kötötték le teljes egészében az időnkét, így alkalmunk volt szakmai élmények gyűjtésére. Megnézhettük a Nemzeti Balett együttesének tréningjeit is. A klasszikus művek gyakorlása mellett Alberto Mendez most készülő, új balettjének próbái zajlottak. A négytétéles mű egyik különlegessége lesz, hogy első részében a zenét – hangszerek nélkül – maguk a táncosok hozzák létre. Táncosainkra nagy hatást tett ez a látogatás, mert külföldi szerepléseink zsúfoltsága miatt eddig általában alig volt lehetőségünk nagynevű együttesekkel ilyen jellegű kapcsolatra.

– Saját gyakorlatainkat a Modern Balett székelyén tartottuk. Kapcsolatot teremthettünk népi együttesekkel és a kubai televízió önálló balett-együttesével is. Ez utóbbiak előadásában egy gálaestet láttunk a tv-ben. Műsorukon szerepelt például a Don Quijote és a Kalóz nagy kettőse, egy nagyon szép pas de trois Alberto Mendez koreográfiájában, és több egészen modern, rövidebb lélegzetű mű is.

– Nagy öröm volt találkozásunk Alicia Alonsóval, s a kubai táncművészet más személyiségeivel. Néhány régebbi táncosunkat vendégül látta Alberto Alonso, a neves koreográfus, aki két ízben is dolgozott a Pécsi Balettnél. . .

A Pécsi Balett együttese 1978-ban látogat el ismét Kubába, ahol jövő nyáron rendezik meg a következő Világifjúsági Találkozót.

Bokor Roland

a) Tánccrajz . . .

Két néptánc

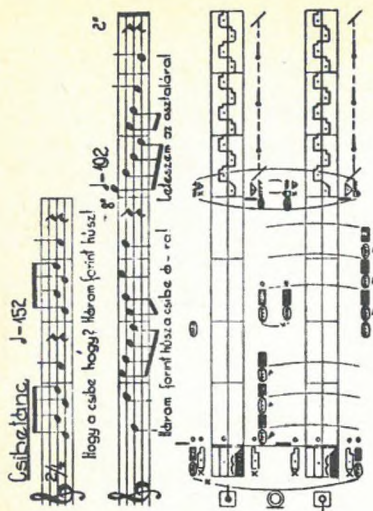
Könyvek születésnapját ritkán ünnepeljük, mégsem árt olykor visszaemlékezni egy-egy fontos munkára, amely évtizedekre meghatározta a szemlélet alakulását, a kutatás irányát.

A magyar néptánc kutatás történetében az 1947-es esztendő fontos mérföldkő. Ekkor látott napvilágot *Molnár István: Magyar Tánchagyományok* és *Lugossy Emma-Gönyey Sándor: Magyar Népi Tánccok* c. gyűjteménye, összesen több mint félezer oldal terjedelemben. Anyagát és

Abraszorozat:

1. Jobbütés. 2. Balütés. 3. Balláb ledobban a jobbat. 5. Felugrott, jobblá

b) és jelírás Lugossy—Gönyey kötetéből

tesíteni, reszietezni és elmélyíteni kellett.

Anyagközlésük jelentősége nem egyszerűen a közölt táncváltozatok imponáló mennyiségében (27 helyről 58 tánc), hanem az egész magyar népi tánc kultúrát átfogó mivoltukban állt. A magyar tánc kincs minden rétegét, műfaját és típusát (karikázó, pásztortánc, ugrós, legényes, verbunk, csárdás, folklorizált jövevény táncok) felölelik, s kiterjednek a magyar népterület minden részére. Lugossy és Gönyey javarészt a harmincas évek párostánc gyűjtéseit adják közre. Molnár magagyűjtötte, sokrétűbb anyaga később már megismételhetetlen táncrögzítéseket is tartalmaz (mezőkomáromi kanásztánc, szatmárköri tói juhásztánc, csikaplóci székely verbunk). A későbbi

cos egyéniségek menően kifejezésre jutnak. Ha a szinkron még nem is tudja megvalósítani, a felvétel alkalmával elhangzott kísérőzenét mindig közli. Molnár könyve egyben az első *rendszeres motívumgyűjtemény* is, mely mintáiul szolgált a későbbi motívumkatalógusok kialakításához. Lugossy pedig Molnár módszereit kiegészítve első ízben közölt eredeti néptáncokat zenével szinkron táncjelírással. A Lábán táncírás elveinek és jelrendszereinek első magyar nyelvű ismertetésével megvetette az alapját a legmodernebb nemzetközi lejegyzési és közlési módszer hazai elterjedésének.

E könyvek közvetlen *társadalmi hatása* akkoriban lemerhető volt. Molnár könyvéből még az utolsó népfőiskolások,

gyűjtemény harmincéves születésére

módszerét tekintve mindkét munka nemzetközi viszonylatban is kiemelkedő teljesítmény volt a maga idejében, amelyre nagy múltú néptánc-kutatással rendelkező országokból is alig van példa. E két könyv igényei, szemlélete és módszerei kötelező normaként szolgáltak minden további tudományos kutatás és publikáció számára Magyarországon, s így alapvetését jelentik mindannak, ami a magyar néptánc-kutatásban az elmúlt 30 év során kiteljesült. Mindaz ott van már bennük, amit később már csak tökéle-

utángyűjtések, ismételt rögzítések során pedig kiderült, hogy Molnár néhány éves gyűjtőmunkájának európai viszonylatban is kiemelkedő táncos egyéniségek felfedezését köszönhetjük (pl. a kalotaszegi Mátyás Istvánt és Gerely Ferencet).

A két gyűjtemény első ízben adott közre *néprajzilag hiteles táncokat*. Ez nemcsak a tudományos néprajzi közlés szabályainak következetes megvalósításában nyilvánult meg (a származási hely, az adatközlők nevének, korának, a gyűjtés időpontjának és módjának pontos megjelölésében), hanem abban is, hogy már gépi eszközökkel (film, fonográf) gyűjtött, ellenőrizhető anyagot tartalmaznak.

Mindez példamutató közlési célkitűzésekkel párosult. Molnár valósította meg elsőként az egyszeri, *rögtönzött táncfolyamatok* teljes, stízlálás nélküli *hű közlését* úgy, „ahogy a filmszalag mutatja”. A szöveges leírásokat a mozgófilmből kirajzolt, mindeddig a legkifejezőbb ábraszorozatok kísérik oly bőségben, hogy a tánc plasztikai vonásai a tán-

a negyvenes évek táncosai, diákok, népi kollégisták, a későbbi koreográfusok, oktatók, néptánc-kutatók először tanulhattak hiteles néptáncanyagot. Rábai Miklós békéscsabai gimnazistának virtuóz formakincse éppúgy innen gazdagodott, mint a Csokonai Együttes egyetemistáié. Lugossy könyvének tánci a Muharay-, majd NÉKOSZ-, illetve Honvéd Együttes néptánc készletét gazdagították.

Nem hiányzott még ezekből a könyvekből a pedagógiai, kultúrpolitikai célkitűzések nyomatókos hangsúlyozása sem. Gönyey Sándor, Lugossy Emma, Molnár István és Muharay Elemér bevezető tanulmányai egyértelműen tükrözik még azt a mély hitet, mely szent a népi kultúrának az új Magyarország közművelődésében és művészetében fontos, megújító szerepet kell kapnia. Ez a meggyőződés hatotta át mindazoknak a gondolkodását is, akik számára ezek a művek mindennapi használatra szánt kézikönyveknek készültek: a fényes szellők nemzedékének.

Martin György

balkéz úti a balt. 4. Jobbkéz fel, jobbkéz úti

Sztravinszkij — Cranko:
Kártyajáték, a Joker szerepében Frank Bey (Arvid
Lagenpusch felvétele)

BALETTFESTWOCHE 77.

Az V. berlini balettfesztivált, amellyel – a sajtó közlése szerint – már a Nagy Októberi Szocialista Forradalom hatvanadik évfordulójának jubileumi ünnepségsorozata is kezdetét vette, január 29. és február 6. között rendezték meg az Unter der Linden-i Staatsoperben. A szinte teljes repertoárt felvonultató, világhírű vendégművészek fellépésétől rangos baletthét hazai aktualitását a berlini balettkiskola fennállásának 25. éve erősítette meg. Az évforduló meg-

ünneplésére az utolsó napi matinén került sor.

A fesztivált is megnyitó premierdarab – Kaszatkina–Vasziljov balettje: *A világ teremtése* – némi koreográfiai s számottevő scenikai átalakuláson ment keresztül a budapesti változathoz képest, előnyére. Az alkotók szerint is ez a színpadraállítás a legsikerültebb, amely a jelenlegi (tehát az ősbemutatótól szintén eltérő) leningrádi előadással azonos. A budapesti betanításhoz hasonlóan „odahaza” és Ber-

linben is kimaradt a IX. Szimfónia Beethoven-től idézett és megtáncolt részlete. Ugyanakkor ismét színpadra került az utolsó pas de deux-t aláfestő tizenkét pár, – azaz látni lehet, hogy benépesül a föld. A szerzők muzikalitását, plaszticitását és költőiségét e legbiztosabban érzékeltető táncok így óhatatlanul elvesztette katarikus, már-már fájdalmas ünnepélyességét. Egyúttal azonban elmaradt az a hirtelen jött hangulati-stilisztikai váltás is, amely az önmagában

varázsosan szép jelenetet, expresszív duettet oly messzire vitte a balett egészének karakterétől. Most – a színpad háttéréből előtűnő párok segítségével – az ünnepélyes légkör tiszta, gyermeki bájjal telítődik. Az elhagyott éden helyett a földi lét sugároz paradicsomi harmóniát. S bár a „szituáció” pontosan annyira ellentmondásmentes, mint az Úr és az angyalok mennybéli idillje, a világi idill mesei optimizmust áraszt. Míg tehát a nálunk látható pas de deux – hatásában, gondolatiságában – nyitva hagyja a művet, mégpedig olyképpen, mintha egy kedves gyermekmese zárófejezetét egy lélekelemző novella adná, addig a berlini megoldás a mese keretei között fejezi be a történetet. Éppen annyi hitet, erőt és harmóniát ígérve a jövőhöz, amennyi egy mesétől telik. Ennek köszönhető, hogy a balett két része egymáshoz képest egységesebbé vált, s a fináléba való átmenet is folyamatosabb, gördülékenyebb lett.

A világ teremtése egységét, pontosabban szólva a kevésbé feltűnő stílusbeli hullámmást az újabb scenarizálás adta. A földet a játészótéri állványzatokhoz hasonló, óriás félgömb jelképezi. (A leplek-katakli-

más pusztulás jelenetében le-süllyed, az ezt követő pas de deux elején ismét feljebb emelkedik.) „Délköreit” és „hosszúsági fokait” koreográfiai kellékek használják, akár csak az éden több méter magas, egzotikus hatású bokrait, narancs- és pálmafáit. A „berlini éden” tehát buja virágokkal teli mesedszungenel, tarkább, kedvesebb, mint a „budapesti”. A játékos hatás állandósulását azonban a csillagokkal-üstökösökkel teleszört kobaltkék égbolt teremti meg. A föld gömbjét ez keretezi két óriás karéjban, s a világ megteremtése után – a pokol és a pusztulás képeit kivéve – már végig uralkodik a színen. Jelenléte miatt úgy érezzük, mintha a balett teljes cselekménye egy játékplanetárium-ban folyna.

A társulat repertoárjának gerincét romantikus-klasszikus művek alkotják (Giselle, A hatyúk tava, A diótörő). Sorukat Tom Schilling Coppéliája, Seregi László Sparta-cusa, valamint egy egyfelvonásosokból álló Baletttest közelebbi a mához, bepillantást engedve a jelenkori amerikai, kubai és jugoszláv koreográfiai művészetbe.

Az operaházi baletthét szá-

momra második eseményeként a *Spartacus* következett. Seregi tánctáncdrámáját gondosan karbantartott, színvonalas előadásban láttam viszont. Az együttesi össz munkát csak az első felvonás végén, a felkelést indító képben éreztem szétesőbbnek, erőtlenebbnek a szükségesnél. A szünet után a tánckar már kellő dinamikával és drámaisággal húzta alá a szólisták mindvégig kiváló teljesítményét.

A hatyúk tava – Lilo Gruber koreográfiájában és színpadraállításában – előjátékkal kezdődött: a tó partján ábrándozó fiatal lányokat és a hercegkisasszonyt szinte a szemünk előtt varázsolják hatyúvá. Említésre méltók a nálunk ismert Messzerer-féle változattól eltérő dramaturgiai árnyalatok. Odette-től például a herceg fehér hatyútollat kap, amit Siegfried a III. felvonás nagy pas de deux-jéig tart kezében. Ekkor Odiliának nyújtja, aki viszont azonnal továbbadja apjának. Más: Siegfried őt menyasszony közül választ-hat, a döntését jelző rózsaszál – a kóda végére – szintén Odiliáé, hogy legyen mit eldobnia a leleplezéskor. A hercegasszony egy pillanatra sem rokonszenvez a fekete hatyúlánnyal, fiát is óvna tőle. Ami-

Maximova és Vasziljev a Giselle előadásán

kor aztán törbe csalják a herceget, érthetően nem ájul el, csak részvétellel nézi fia összeomlását. A második fehér kép legfontosabb eseménye a varázsló legyőzése. Akárcsak az 1951-es, első budapesti rendezésben, Siegfried most sem a csodára vár, hanem igazi, vérre menő harcban küzd meg Rothbarttal. Győzelme után a hattyúk színes hosszú tütüben, tehát ifjú hölgyeként térnek vissza, hogy osztozzanak hercegi úrnőjük örömeiben.

A koreográfiái különbségeket illetően: a négy kis hattyú táncára négy nagy hattyú válszol. Az udvari bolond és a bohócönvendékek pantomimikus betétje helyett hat udvari táncospár között kerül sor a bohóc variációira. A spanyol tánc elegáns sétának tűnt, a nápolyi tánc jellegtelen volt és halovány, a vérszegény csárdást előadó három pár szűnni nem akaró mosolya pedig nem pótolhatta a stílust és a technikát.

A divertissement-ok koreográfiái gyengéinek és pontatlan kivitelének hatására következhetett be az az ellentmondás, hogy míg az alapvetően klasszikus profilú berlini társulat a 27. Spartacus-előadást is premier-hőfokúvá tudta érlelni, a hattyúk tavát csak a főszereplők produkciója és a fehér képek viszonylag bensőséges harmóniája mentette meg a középszerűségtől.

Ismét egy viszonylag cselekményes balett, Lavrovskij remekbe szabott *Giselle*-feldolgozása kellett ahhoz, hogy az együttes legjobb formájára találjon vissza. Galina Kuznyecova mesternő ugyanis szinte a nálunk ismert változat pontos mását tanította be, egyetlen lényeges különbséggel: balettje – a Gautier-féle „eredeti” felfogásra hivatkozva – Bathilde bocsánatával, megédesített utójátékkal fejeződik be. – Ez az a tánc történeti jelentőségű epizód, amelyre a kiváló dramaturgiai érzékű Petipa már elhagyott. Mert felismerte, hogy az epizódus tökéletesen lerombolja mindkét, de különösen a második rész gondolati vázát,

A fesztivál gálaestjén A világ teremtése tánckettőjét Hana Vlacilová és Lubomir Kafka adta elő (Rolf Schrade felvétele)

alapjaiban rendíti meg a hiteles szerepépítkezést és az eszmei mondanivalót. Érdeklődve-félve vártam tehát, hogy mindezt hogyan viseli el majd a darab; mégsem bántam, hogy – feltehetően a Bolsojvendégek kérésére – a fesztivál *Giselle*-előadásából a jelenetet ezúttal elhagyták. – A részletekről szólván nem tett szert Hilarion pantomimfeladatainak felduzzasztása; meglepett, hogy Mirtha hátul, a színpad közepén a földből kiemelkedve jelent meg, Giselle azonban úgy támadt fel, hogy a bal kulisszából felszaladt a sirra! A mirtuszág kettétörését alig lehetett észrevenni, az agyonhajszolt Hilarion pedig kitántorgott a színpadról, ahelyett, hogy láthatóan a tóba zuhant volna. Nem volt viszont „kiskocsis utazás”, s a lehulló virágok sem zörögtek.

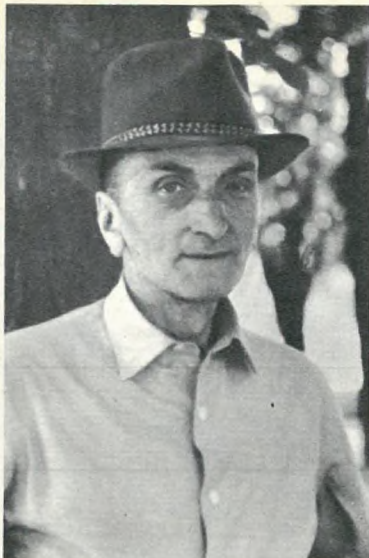
A közel egy év óta játszott *Ballettest* a jugoszláv Dimitrij Parlic által koreografált Werner Eck-balett, a *Joan von Zarissa* nélkül is teljes értékű táncélményt nyújthatott volna. Hiszen Bizet–Balanchine: *C-dúr Szimfónia* című cselekménytelen balettje és *Scsed-*

rin–Alonso: *Carmen* című egyfelvonásos sem kevés egy műsorra. Abban a meggyőződésben ültem a nézőtérre, hogy a Carment adják először és utána a Szimfóniát. A budapesti és berlini balett jelenlegi karakterkülönbségét talán az fejezi ki legjobban, hogy a rövid, tömör táncdrámára nálunk valószínűleg a neoklasszika tette volna fel a koronát. Ezúttal azonban előbb egy stilisztikai egyenlenségektől hemzsegő, a technikai virtuozitást csak nyomokban megcsillantó absztrakt balettelőadást láttam, s csak utána az átütő erejű, nagyszerű és érett cselekményes darabot, amelyben viszont – köztudottan – alig akad tánckari feladat.

Az ünnepi baletthéten természetesen sikerült más előadásokat is megtekintennem, helyi szólistákkal, vendégművészekkel. Erdemes lesz rájuk visszatérni, annál inkább, mert a fellépő két nagy berlini társulat profílija ugyancsak említést kíván.

(Folyt. köv.)

Kaán Zsuzsa

1937-ben Kolozsvárott egy szép kiállítás, eredeti fényképfelvételekkel, rajzokkal gazdagon díszített kis tánckönyv jelent meg. Címe: *Székely táncok*. Szerzői Bándi Mária csikpálfalvai tanítónő és Vámszer Géza csikszeredai rajztanár voltak.

Bevezetőjükben – többek között – ezt írták: „Célunk tehát csak az volt, hogy mind az ősi, mind az átvett székely táncokat az utókornak megmentsük, lejegyezzük, úgy, ahogyan azokat „ma” táncolják Székelyföldön, s hogy ezáltal ismertekké váljanak s őket közkinccsökké tegyük. De ha csak azt

„Marosszéki” tánc — Vámszer Géza felvétele 1936-ból

eredményezné munkánk, hogy a szétszórtan itt-ott „járatos”, ismeretes székely táncokat s azoknak dallamát (kottáját) összegyűjtöttük s így a szakemberek figyelmét felhívjuk ezekre az elhanyagolt, a székely hegyek között szerényen meghúzódó „gyémántszemecskékre”, akkor is úgy érezzük, tetünk valamit az ügy érdekében...”

Vámszer Gézát a néptánc kutatói, ismerői valóban csak a Székely táncok egyik társ-szerzőjeként ismerik. Kevesen tudják róla, hogy ő volt a romániai magyarság népművészetének egyik legkiválóbb gyűjtője, ismerője és terjesztője.

Az 1918-as őszirozsás forradalom után a budapesti Képzőművészeti Főiskolán tanult. 1921-ben egy diákcsere akció részeként három hónapra Svájcba látogatott. 1922-ben a honvágy a rajztanári oklevéllel a zsebében hazaszólitotta Erdélybe. Szülővárosában, a szebeni román és szász tanítóképző intézetben lett rajztanár.

1926-ban Székelyudvarhelyre helyezték. Ettől kezdve rendszeresen járta a falvakat, figyelte, tanulmányozta, rajzolta az embereket, életüket. Meglepi önkritikai szigorral így írt ezekről az évekről: „... úgy gondoltam, hasznosabb munkát végzek az itt látottak lejegyzésével, rajzolásával, mintha egy középszerű festőművésszel gyarapítom az erdélyi magyar festők számát.”

1929–1941 között Csikszeredán folytatta fáradhatatlan pedagógiai, gyűjtő, szervező-kiadó tevékenységét. Egy esztendő alatt bejárja Csik, Gyergyó és Kászon szinte minden faluját és az „idegenből jött ember” szemével, ötleteivel vesz részt fontos közéleti, kultúrtörténeti jelentőségű mozgalomban.

1941-től Kolozsvárott élt. Nyugdíjas életét a két világháború között gyűjtött gazdag néprajzi anyag rendezése töltötte ki. Közel fél évszázados, fáradhatatlan szorgalommal, sok lemondással, anyagi áldozattal gyűjtött életművének közkinccsé tételét sajnos már nem érthette meg. A bukaresti Kriterionnál 1977 tavaszán megjelenő népművészeti tanulmányainak, gyűjteményének nyomdaíveit tekintette át újra, amikor hirtelen, rövid betegség után, 1976 szeptemberében örök nyugalomra tért. Nyolcvanévés volt.

Vámszer Géza értékes munkásságát a megjelenő tanulmány- és gyűjtéskötet hivatott szélesebb körben is megismertetni. Emberi nagyságát, szerénységét pedig e „gyémántszemecskék” segítenek megőrizni azok előtt is, akik őt személyesen nem ismerheték.

K. E.

A szilfid — Kékesi Mária

Nyolc kép – nyolc jegyzet

„A SZÉP MOZGÁS A SZEM MUZSIKÁJA”

(Anatole France)

1969. június. Libanon, *Baalbek*. Furcsa, pára nélküli éjszaka. Fent ülök a hatalmas kváderkövekből rakott római erődtémény tetején, mellettem a színházi reflektor. Fénye betéri Kun Zsuzsát. Finálé. Két térdem közé szorítva a fényképezőgép, teleobjektívvel, és megpróbálom elkapni a hangulatot. Bal kezemmel fogom a színházi kísérőgépet, jobb kezem a már élesre állított fényképezőgép exponológombját és filmtovábbítókarnját kezeli. Négy expozíció, egy bejött. . .

Mandarin. Pieta modern gesztusvilággal, és mindig ugyanúgy: próbafolyamat. A koreográfus és a táncosok az alkotómunka azonos hőfokán. A fáradtság és

a feszültség utolsó pillanatai. Ezer ilyen perc a folyamat, és ebből ez a kép egy.

Amikor a fotóst és a táncosnőt a *Laurencia* spanyol ritmusai ugyanolyan módon ragadják meg, és saját munkájuk és a muzsika törvényei szerint cselekszenek, akkor születik meg a balett-fotó, a táncmozdulat és a fényképezőgép tökéletes szinkronjával. Mindkettő csak hosszú évek munkájának eredménye lehet. A sötét háttér előtt lebbenő táncos pillanata ez, egyformán soha nem jöhet többé létre, – épp ez adja a fotós vadászatának izgalmát.

A romantikus táncjáték (*A szilfid*), a mese varázsa felnőttest és gyereket egyfor-

Laurencia — Orosz Adél

mán hatalmába kerít. A fotóst is. Arcjáték és gesztusok, smink és kosztüm – ez is színház, ez is balett.

A színházi fotós életében fontos esemény, ha rögzítheti egy-egy nagy egyéniség munkájának képeit. Maurice Bėjart gyengéden és mégis rendkívül szuggesztíven adja át művészetét a táncosnak, aki a mondanivaló varázsában él. – Az ilyenfajta képek szürke fényben készülnek, mégis átvilágít rajtuk a munkába fogott, készülő mű ereje.

A táncos – Forgách József – hetykesége, ugrásának kidolgozottsága alkalmat ad, hogy kihasználjuk a fotóstechnika és a lendület találkozását. Az ilyen pillanatok miatt nem lehet letenni egy életen át a fényképezőgépet. Az árnyék szomszédsága dimenzionálja és elröppenti a figurát, a sötét és világos ellentéte egyszeri dokumentummá teszi a képet.

A nézők négyzetébe jobb oldalról lendül be a táncosnő (Kékesi Mária), arcán vágyakozással, de testének feszes kontrolljával. Alatta a színpad síkja, attól elszabadulva repül, elkattan a Pentacon Six . . .

A fotós tőkéje: több ezer negatív a magyar balettművészet utolsó tizenöt esztendejéről. Készítőjük együtt élt és lélegzett

a balettekkel; többszöri újraéledésüknek is tanúja lehetett. *A bahcsiszeráji szökőkút* felvételében például már két generáció találkozik, különböző érzelmi töltéssel, de kifejezve az igazi művészet őszinte mondaníakarását és túlélőképességét.

A fotós dolga, hogy a képeket létrehozza, és megörökítse saját aspektusából a művészgenerációk egymásutánját, a színházi pillanatot.

Kép és szöveg: Mezey Béla

A szilfid — Fülöp Viktor és Pongor Ildikó

Pártay Lilla és Maurice Bėjart próba közben

Seregi László, Fülöp Viktor és Pongor Ildikó A csodálatos mandarin próbáján

**Forgách József — Anton Dolin: Variációk
négy táncosra c. művében**

A táncművészet világában (legyen az balett vagy néptánc) az önálló estek rendszerint egy alkotói periódus átfogó, reprezentatív felelevenítésére szolgálnak. Ritkább eset, ha egy „csak” előadó táncművész vállalkozik önálló est megtartására. Ez az alkalom óhatatlanul bizonyos számvetésre kényszeríti az előadót, a koreográfust és a nézőközönséget egyaránt.

Nos, ezúttal – az amatőr táncosok közül úttörőként – Takács Imre, a Vasas Művészegyüttes tagja vállalkozott az összegzésre. E nehéz feladat apropóját pályakezdésének másfél évtizedes jubileuma szolgáltatta.

– Tánctípusok; Szerelem; Magány; Hit – e négy blokkra tagolódtak a közel kétórás,

szünet nélküli összeállítás, amely Györgyfalvy Katalin és Szigeti Károly koreográfiáit tartalmazta. A műveket részben Takács Imre, részben pedig az együttes más tagjai táncolták.

A vérszegényen előadott *Verbunk és legényes* után a *Káin és Ábel*-ben a két táncípus szembeállítását remekül szolgálta a mű dramaturgiai felépítését. A szerelem témaköréből három változat került színre. A régebbi keletkezésű *Kalotaszegi páros* poétikus színezetével, disztigvált tolmácsolásával ma is helytállna a repertoárban. Igazi élményt

jelentett az ugyancsak korábbi *cigány botoló*, mely feszültségével, rendkívüli dinamizmusával, szuggesztív előadásban jelenítette meg két ember extatikusságig fokozódó, de gyötördő szerelmét. E két számhoz kapcsolódott az *Aszinkron*, melyben a két ember hevülete nem azonos hőfokon, illetve fáziseltolódással ér el egymáshoz, részben már megkésve. Ezután monodrámát láthattunk Beckett: „Játék szavak nélkül” című művére, majd az elsődlegesen színházi eszközökből építkező nagy hatású szám, a *Requiem a forradalomért* következett.

TAKÁCS IMRE ÖNÁLLÓ ESTJE

3

1. Aszinkron
(Karalyos József felvétele)
2. Lánc
(Tóth István, MTI Fotó)
3. Játék...
(Diósi Imre felvétele)
- 4—5—6. Requiem a forradalomért...
(Hidas György felvételei)

5

6

4

Takács Imre – ez a ritkuló hajú, bozontos szakállú, csupa izom fiatalember – határozott karakterű, erős egyéniségű táncos. A Káin, Aszinkron, Beckett és részben a Lánc előadása után kifejezőereje, szuggesztivitása a Requiem boldog-fájdalmas, megalkuvást nem vállaló Bolondjában jutott el a csúcspontra. Szívesen láttuk volna előadóművészetének szélesebb skáláját is, hiszen ezekben a testére szabott koreográfiákban elsődlegesen a súlyosabb, robusztusabb Takács Imre volt jelen.

Györgyfalvy *Lánc* című kompozíciója szolgált keretként az összeállításához. A

„lánc” az összetartást, a folyamatosságot, a soha szünni nem akarást, a gondolatok továbbfejlődését, transzponálását, s a visszatérést is magában hordozza. Minden biztonnyal ezeknek a motívumoknak a hangsúlyozása vezette a műsor szerkesztőit a keretszám kiválasztásában. A folyamatos előadásban meggyőző Lánc azonban ezúttal hatásában szétdarabolódott. A töredezettséget még fokozta Szigeti Károly elfogódott és zilált összekötő szövege is.

A jubileumi önálló este február 20-án a Csepeli Munkásotthon színpadán került sor.

B. R.

TÁRS LAPJAINK
A NAGYVILÁGBAN

Dance Magazine

Mindig mosolyogtam, ha azt hallottam, hogy az amerikaiak saját dolgaikat „A világ legnagyobbja”-ként emlegetik. És most egyszerre szembetalálkoztam ezzel az Amerikával, amikor kezembe vettem az 1927 óta megjelenő Dance Magazine-t. A lap címe alatt ugyanis ez áll: The World's Largest Dance Publication, azaz A világ legnagyobb táncpublikációja. És ebben most valóban nincs semmi túlzás. Legalább egy oldalt venne igénybe, ha e hasábkon ismertetni akarnánk a szerkesztőség tagjait (szerkesztőket, újságírókat, fotósokat) és a lap tudósítóit. Amerikáról lévén szó, már a hazai tudósítók száma is tekintélyes. A külföldiek pedig a világ minden tájáról (Európától Ausztráliáig, Új-Zélandtól Dél-Afrikáig, Dél-Amerikától Indiáig) gondoskodnak a friss hírekről. Külföldi tudósítói közt olyan – a szakmában jól ismert – nagy nevet olvashatunk, mint például John Percival (Anglia), Horst Koegler (NSZK). Honleányi büszkeségre ismét találtam okot: Magyarországról dr. Körtvélyes Géza, a Táncművé-

szek Szövetségének főtítokára küldi beszámolóit.

A havonta megjelenő lapot a New York-i DANCEMAGAZINE kiadó gondozza. Az impresszum fölött *Rudolf Orthwine* képe látható, aki 1940–1970-ig volt a lap gazdája. A kiadó elnöke

Ruth St. Denis szőlőtánc 1926-ból: Fehér Jade

ma *Jean Gordon*, a hajdani helyettes. E kedves gesztus nyilván figyelemreméltó emberi, szakmai kapcsolatot takar. A lap terjedelme – valószínűleg a mondanivalóhoz alkalmazkodva – rugalmasan változó, 98 oldaltól 130 oldalig. Formája 22,5×27,5 cm.

Társlapjainkat ismertető sorozatunkhoz a szaklapokat a Táncművészek Szövetségének archívuma bocsátja rendelkezésünkre. Sajnos, a Dance Magazine-ből sincs meg minden évfolyam, így csak az utóbbi húsz évre visszamenőleg tudtam átnézni. Jó ajánlólevél egy szaklap esetében, hogy szerzői, sőt fotósai között olyanokat is találtam, akik már húsz éve is a lap munkatársai voltak. (Több mint tíz éve dolgozik a lapnak Viola Hegyi Swisher Los Angeles-ből. Vajon milyen életutat takar e név?) Még valamit e húsz évről (főleg közgazdászoknak): a lap ára 50 centről 1,50 dollárra növekedett. Körülbelül 1/3 részben közül hirdetést, és 1/4 része fotó. Első pillanatra úgy tűnik, mintha még több lenne benne a kép.

A nálunk is nagy sikerrel bemutatott Revelations jelenete, Alvin Ailey társulat

Ezek azonban képes hirdetések. Sajnos – mint a legtöbb nyugati lapnál – a hirdetés itt is túl sok.

A Dance Magazine sokoldalúsága zavarba ejtő. Azt hiszem, ez az, amikor azt mondjuk, „igazán amerikai”. Még sosem voltam Amerikában, de ilyennek képelem. Nekünk európaiaknak érdekes, izgalmas, lenyűgöző is, de túl nagy, olyan mint egy hangos kavalkád. Ez nem ítélet, pusztán szubjektív megjegyzés akar lenni. Mert a lap – minden megróhatósága ellenére is – nagyon jó. Rengeteg szakmai információt ad, a balettel kiváló fóruma.

És most néhány szót a folyóirat állandó rovatairól. A *Presstime News*, a *Review Columns* és a *Perspective Reviews* című rovatokban a múlt, a jelen és a jövő híreit közli. A lapban általában sok a hír, de ne a nálunk megszokott négy-öt soros kis hírekre gondoljunk. Ezek inkább rövid cikkek, recenziók, sőt rövid kritikák. Táncosokat, koreográfusokat és együttéseket mutatnak be, terveiket ismertetik, beszámolnak egy-egy turnéről, előadásról, hazai és külföldi vonatkozásban. A hírek között olyan – számunkra szokatlan – jellegű privát információk is vannak, mint például egy-egy is-

mert táncos vagy koreográfus házasságkötése, vagy hogy gyermeket vár, vagy gyermeke született stb.

A *Domestic reports* (hazai tudósítások) és a *Foreign reports* (külföldi tudósítások) rovatokban vidékenként, illetve országokként csoportosítják a híreket, azaz, mint már említettem, inkább rövidebb cikkeket. Igaz, ez vitatható, de nekem nagyon tetszetek ezek a hírovtatok. Jól lehet kevesebb hely marad az egy-egy táncost, együttest, koreográfust és előadást részletesen ismertető, bemutató cikkekre, szakmai eszmefuttatásokra (és ezt talán sok szakember méltán helyteleníti),

Still Life — Christyne Lawson koreográfiája, az Alvin Ailey társulat előadásában

mégis, így nagyobb áttekintést kapunk az amerikai és az Amerikán kívüli balett-életéről. Egy ilyen nagy területet átölelő szaklapnál nehéz is lenne ezt másképp elképzelni.

Az *Education Briefs* a balettkutatás kérdéseivel, híreivel foglalkozik. Közli a főiskolák, iskolák, táncszövetségek híreit, konferenciák témáit, időpontjait, helyeit. – A *Dance Funding* rovatban a balett hátterében álló anyagi kérdésekről esik szó.

A Dance Magazine alkalmanként jelentkező rovatai új filmekről, könyvekről, lemezekről tájékoztatnak (természetesen a balett területén). Spotlight on (Reflektorfényben)

címmel egy-egy kiemelkedő táncost mutat be. A lap sokoldalúságát bizonyítja például a *Law and Dance* (Törvény és tánc) című cikk, amely jogi kérdésekkel, vagy az a másik, amely a balett anatómiájával foglalkozott.

Kicsit visszakanyarodva a húsz évvel ezelőtti számokhoz: a jégrevükről szóló cikkek mellett nagyon terjedelmes báltermi tudósításokat is találtam. (Színházi emberek a társadalmi eseményszámba menő bálkon.) Sőt a társasági táncoktatással is sokat foglalkozott a lap. Vagy például hosszú cikk számolt be arról, hogy a huszonegy éves „nápolyi szépség”, Sophia Loren (aki akkor még nem volt Amerikában), Spanyolországban egy készülő filmhez spanyol táncot, flamenco-t tanul. . . Kedvesek ezek a cikkek, jó volt látni a kezdő Sophiát, mégis, jobban tetszik a mai, szakmaibb Dance Magazine. Az a Dance Magazine, amely az 1976 januári számát gyakorlatilag az elsőtől az utolsó oldalig Anna Pavlovának szentelte.

Stefanek Aranka

Híradás lapunkról. Hazai előfizetőink száma lassan az ezer felé közeleg, s külföldről is számos viszájajelzést kaptunk. Elsőnek *Milloss Aurél*, a háború óta külföldön élő jeles magyar koreográfus küldte el Rómából üdvözlését, Moszkvából pedig *Galina Cselombityko*, a magyar balett régi és ismert híve köszöntött bennünket. Csehszlovák testvérlapunk, a *Tanečni listy* januárban külön cikkben ismertette a Táncművészet első számát; osztrák és svéd társlapjaink ugyancsak elküldték köszöntésüket. Figyelmüket, s hazai levelezőink elismerő sorait ezúton is köszönjük.

TÁNC ÉS EGÉSZSÉG

A néző legtöbbször már a kész táncalkotással találkozók, s a pillanatnyi tetszésen vagy nem tetszésen túl ritkán gondol rá, hogy milyen feltételekkel valósulhat meg a táncprodukción. Pedig különben mindenki tudja, hogy jelmez- és díszlettervezés, majd kivitelezés nélkül nincs színpadai munka, a járatosabbak pedig azt is tudják, hogy napjainkban a világítás néha az előbbieknél is nagyobb szerepet tölt be a hatás-együttesben. A fellépések szervezési és műszaki feltételei, a hazai és külföldi előadások szerzőjogi és impresszási adottságai ugyancsak befolyásolják a táncműsor megjelenését: nélkülük nincs tánc. Lapunkban ezért új cikksorozatban törekszünk a táncot körülvevő – segítő vagy gátló – feltételek áttekintésére, azzal a reménnyel, hogy alkalmanként a gyakorló táncosoknak is követhető tanáccsal szolgálhatunk.

Sorozatunkban elsőként a táncos egészségügyre hívjuk fel a figyelmet. Kétségtelen, hogy napjainkra a klasszikus balett, vagy az egyes modern tánctechnikák speciális szakorvosi tapasztalatot és terápiát alakítottak ki – egyelőre azonban maradunk a legfontosabb általános megfigyeléseknél és tanácsoknál. *Dr. Kőváry Aladár* kardiológustól, a szentendrei Városi Rendelőintézet igazgató-főorvosától is ilyen értelemben kértünk tájékoztatást. Szakorvosi gyakorlatok illetékessé teszi a válasza: a Sportorvosi Intézet megalakulásától, 1950-től kezdett foglalkozni táncosokkal a Sportkórházban, s 1956 kezdetétől máig az Állami Népi Együttes tánckarának háziorvosak.

– Főorvos úr szerint a táncos foglalkozás milyen hatást gyakorol az emberi fizikumra, s ez a pálya hogyan befolyásolja a teljesítőképességet?

– Az állandó, ritmikus izom-igénybevétel – még akkor is, ha ez az igénybevétel egy bizonyos izomcsoportra, különösen az alsó végtagra vonatkozik – az egész szervezetre kihat, így különösen a vérkeringés és a légzés javítását segíti elő. A táncot úgy is kezelhetjük, mint

egyfajta sportot, s a táncost is tekinthetjük úgy, mint egy tartós edzés alatt álló egyént – ezért bizonyos, hogy a tánc az egész szervezet erősítését szolgálja.

Negatív hatásként leginkább a táncjal járó megterheléseket említhetem, s ezek különösen az *izületrendszerben* jelentkeznek: a boka- és térdízület, valamint a derék, a gerincoszlop ágyéki szakaszának igénybevétele igen jelentős. Emiatt kellett észlelnem a legtöbb elváltozást is ezeken a területeken; főleg a gerincoszlop ágyéki szakaszán és másodsorban a térdízületen. Aránylag kevésbé tartós elváltozásokat észleltem a bokaizületben, ott inkább a heve-nyebb elváltozásokkal lehet találkozni. (Gyakorlatom során néha olyan vizsgálati leletek is kerültek kezembe, amelyek alapján a táncost el lehetett volna tanácsolni a pályáról. Persze, egy megkezdett életpálya megszakítása is nagy felelősség. Így akadt olyan páciensem, aki folyamatos figyelem és gondozás mellett a foglalkozásánál maradhatott, holott gerincoszlopának röntgenképét igen kedvezőtlenül találtam.) Az *izomrendszerben* a különböző húzó- és húzóerők jelentkeznek negatív tényezőként, s már itt megemlítem, hogy mennyire fontos a rendszeres tréning, a húzóerők megelőzésére.

– Mit javasolhatunk az izületi sérülések megelőzésére?

– Mindenekelőtt a *bemelegítés* fontosságára hívnám fel a figyelmet. Az említett izületek sérülése ugyanis nagyon sokszor abból adódik, hogy a táncosok bemelegítetlenül állnak munkába. De attól is óvni mindenkit, hogy izületeit szükségtelenül hideg hatásának tegye ki. A gerincoszlop károsodását például nagyon sokszor elősegíti az intenzív munka után bekövetkező megfázás. Az ilyen igénybevétel után az izomzat bizonyos természetes védekező merevségbe jut, ennek következtében az izületek sokkal nehezebben bonyolítják le munkájukat, s ezért nagyobb károsodások következhetnek be. Áll ez természetesen a térd- és bokaizületekre is.

Hadd említssem meg itt kiegészítésként, hogy a megfelelő *gyűrés, masszírozás* szerepe éppoly jelentős a táncban, mint a sportban, atlétikában. Alkalmazása kisebb túlterheléseknél időszzerű, vagy ha a táncos valamilyen helyi fájdalmat érez az izomzatában; ilyenkor az enyhe masszázis elősegíti az izomzat ellazítását. S ha már itt tartunk: a magam részéről inkább az enyhe, mint a mélyreható, erélyes masszírozásnak vagyok híve.

– A különböző előadási körülmények miatt a táncosokat különösen fenyegeti a meghűlés veszélye. Gyakran kell meleg öltözékből hideg előadótérre átmenni, vagy éppen ellen-

kezőleg, a lámpától forró szinpadról, át-
zattan menni a hideg öltözőhelyiségbe. Az
orvos nem biztosíthatja az ideális előadási
feltételeket – mit javasol tehát a hűlések ki-
védésére?

– Bármilyen kézenfekvő is a tanács, feltétle-
nül szükséges, hogy a táncos *melegítőt* tudjon
magára venni, be tudjon burkolózni, ha meleg
helyiségből hidegre megy. Ez a legfontosabb,
de fontos védekezési mód a *C-vitamin*dús ét-
kezés is. Ha viszont már bekövetkezett a megfá-
zás, a légzőszervek megbetegedése, a kalmopi-
rin-készítmények és ismét a C-vitamin alkalmaz-
ása mellett azt tartanám legfontosabbnak,
hogy a táncos legalább egy napon át tartós,
egyenletes melegben legyen. A legértelmesebb
szerintem, ha egy napra lefekszik és ágymeleg-
ben tartózkodik. Ha pedig deréktájt, *izomzatá-
ban* fázik meg, nemcsak a meleg kendő haszná-
latát tartom célszerűnek, hanem az izomzat be-
kenését is, phenilbutazon kenőccsel. Az utóbbi
véd is, de a kedvezőbb vérátáramlást ugyan-
csak elősegíti.

– *Hálás feladat lenne egyszer egy ráérős
táncörténész számára a táncosok étkezési
legendáinak egybegyűjtése. E legendáriumban
ugyanolyan joggal szerepelhetnének a
„csipegető” balerinák, mint egyes – már-már
az elemi pusztítást felidéző – néptáncos férfi-
ak. A pálya kétségtelenül kalóriaigényes. Mi-
lyen tanácsot kérhetünk a célszerű táplálko-
zásra?*

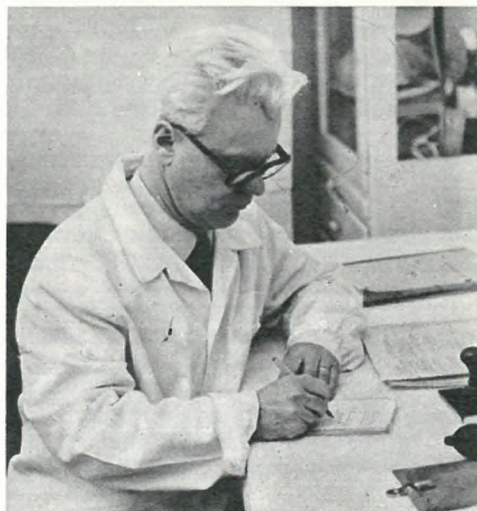
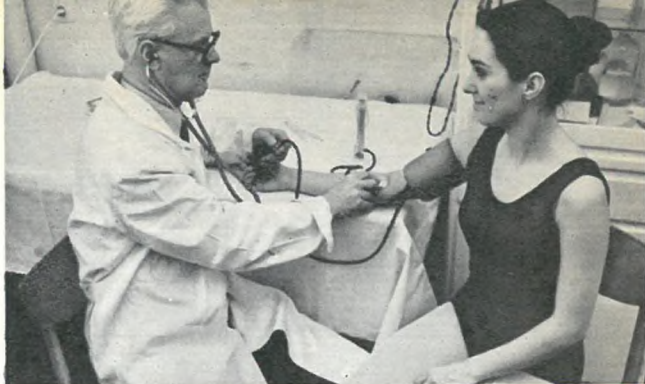
– Külön kell figyelembe venni a táncos álta-
lános életrendjét, valamint a közvetlenül tánc
előtti és utáni időszakaszokat. Általában a tán-
cos szervezete nagymértékben igényli a fehér-
jé pótlást, ezért helyénvalónak tartom a húsfélék
fogyasztását, a vitaminpótlás miatt pedig a
gyümölcsfélékét is. Az étrendben azonban arra
kell törekedni, hogy a sok salakanyagot tartal-
mazó táplálékokkal (tehát például káposztafé-
lékkel) a táncos ne nagyon terhelje meg magát.

– Tánc előtt viszont nemigen célszerű a na-
gyobb mennyiségű, gyomrot megterhelő étel
fogyasztása. Ilyenkor inkább egy kevés szén-
hidrát-dús, vitamindús folyadék fogyasztása le-
het helyénvaló, s ha már a táncos végzett mun-
kájával, akkor javaslom a bőséges és fehérjedús
táplálékot.

– *Mit javasolhat az orvos a táncos általá-
nos életvitelére?*

– Ami igen fontos volna: a *rendszeresség
az életmódban*. Ebbe beletartozik a rendszeres
pihenés a rendszeresen végzett munka mellett.
Kifejezetten károsnak tartom táncosok számára
a dohányzást és az alkoholt. S talán sokaknak
furcsán hat, de a rendszeres kiegészítő sportot
is ajánlom. A táncot ugyanis bizonyos mérték-
ben teremsportnak is tekinthetjük, s ezért szük-
séges a kiegészítő, természeti-szabadtéri sport
művelése. Leginkább az úszást, vagy mellette
a természetjárást tudom ajánlani.

Maácz László

Dr. Kőváry Aladár az Állami Népi Együt-
tes rendelőjében (Karalyos József felvé-
telei)

A TÉKOZLÓ FIÚ

A művészetben gyakorta felbukkanó ún. „örök” témák mindig éppen égető aktualitásuknak köszönhetik újrafelfedezésüket, mely egyúttal újraértelmezésüket is jelenti. Gondoljunk akár az évszázadokon átívelő *Elektra* variációkra, vagy akár hazánkban az utóbbi években megsokasodó *Kőműves Kelemen* változatokra, melyek a balladát az emberi felelősségvállalás sokrétősége szempontjából súlypontoszák.

Ilyen koronként aktuálisnak érzett témamagot nyújt a Lukács evangéliumnak a Tétkozló fiúról szóló példabeszéde. Az ötlet felbukkanása magán a táncművészetben belül sem új. A múlt században P. Gardel nyúlt e témához, a XX. században Balanchine ugyanúgy feldolgozta, mint K. Jooss, vagy a szimbolista D. Lichine. A legutóbbi, Pécsen bemutatott M. Murdmaa koreográfiát alig két év választja el Kricskovics Antal azonos című művétől.

Az utóbbi, mely elemzésünk tárgya, a közös alapból, a bibliai példázatból egyetlen lényeges elemet tart meg: a „visszatérés” szükségességét. De ezt a – honnan? – hová? – miért? – hármasságában elmélyíti, konkretizálja, s ezzel mai társadalmunk gyakorlatában is élő kérdést tesz fel.

Az egyén léte csak az őt „létrehozó” közösségben valósulhat meg maradéktalanul. A valahova tartozás elemi szükséglet, s ezt az egyénnek magának kell kiharcolnia – még ha keserves tapasztalatok árán is. Erről tesz hitet *Kricskovics Antal* műve, mely mondandóját a színpadi-táncos, fény, hang, jelmez-hatások következetes dramaturgiai felépítésével alakítja ki.

A néző első élménye csupán hangélmény: a félhomályos színen alig kivehető a futó fiú képe. Csak a gyorsuló, lassuló, rendezetlen ritmusú dobogását halljuk. A tér lassú kivilágosodása után a fiú immár látható mozgása is ezt a hangélményt erősíti. Karjai szabadon csapkodnak, mondhatnánk, mint egy szertelen, gondokat, felelősséget nem ismerő, csapongó gyerek „futkározik”, de futásának láthatóan célja van – a még távoli otthon. Nem tudjuk most sem, s a későbbiekben sem, hogy hol járt, s miért szakadt el az otthonról.

Magyarósy Zoltán felvételei

De valószínű, hogy féltelensége, a közösségi élet nehézségeit nem szívesen fogadó természete volt az oka kitorésének – ezt erősíti a már hazatérés közben felbukkanó jellegzetes, „otthoni” gesztus, mely az otthoniak zárt, fegyelmezett tartását-tartalmát nem éri el.

A közeledés arányában egyre több emlék és vágykép merül fel a fiúban. Rég nem látott barátok, egy hajdani leánytárs, azóta talán összekerült fiúk-lányok képe

ötlik fel benne, s az ünnepre hívó kürtszó is egyre sürgetőbben hívja haza. Saját elképzelése szerint a visszatérést még problémátlanak hiszi. Boldogan int a feléje suhanó árnyaknak, látni véli őket már a valóságban is. Rohantában elesik, de még felpattan. A nyitott körformában táncoló, elképzelt otthoniakhoz – bár ellentétes irányú a mozgása – még nagyobb erőfeszítés nélkül, pusztá irányváltással – úgy érzi – akár be is kapcsolódhatna. Úgy véli: tudja az otthon közös nyelvét, bár próbálkozásaiába már kudarc is vegyül (ismét elesik, de még van lehetősége felállni a földről).

A hazatérés pillanata éles váltás. Egyrészt az otthon zenéje új hangszer belépésével jár, s ettől kezdve makacsul ismétlődő feszes ritmus váltja fel a korábbi hangfoszlányokat, másrészt a tágabb közösség s a család rendezett térformában megjelenő csoportja kérdésessé teszi immár számára is az ő kötetlen, szertelen egyéniségének újbóli beilleszkedését. A fiúnak et-

től kezdve nincs módja a fel-, illetve beállításra. Többé nem saját maga, hanem az egyelőre róla tudomást sem vevő közösség dönt további sorsáról.

Közben zajlik az *otthoniak* élete. Éppen menyegző van, s egy villanásra egy újabb drámai mag tűnik fel, az egyébként nem egyénített otthoniak között: a csak pillanatra exponált fiú a sorból, aki reménykedik, hogy még övé lehet a menyasszony, majd e remény szertefoszlásával visszaolvad a névtelen sorba. Az élet tehát tovább megy, a közösség funkcionál a fiú nélkül is. Erre rádöbbenve többszöri kéréssel próbálja visszakönyörögni magát a biztonságot, társakat adó sorba. Az eddigi ellentétek itt végleg kibomlanak: a szét-szórót-zárt térkezelés, a rendezetlen-fegyelmezett karmozgások a fent-lent poláris párjával egészülnek ki. Ugyanis a magányos fiú térdelésnél magasabbra nem emelkedik fel többé a végső befogadásig (önerőből történő felállási kísérlete jellemzően groteszk pózban formálódik

meg) – míg a közösség képviselői végig a fenti dimenzióban mozognak. A fiú a zárt sort szétfeszítheti kezével, de mozgásukat csak térden végezheti. Később a véglegesen zárt fogású párok között fejét elvesztve hangsúlyozza megbánását. A kelletnél jóval nagyobb intenzitással bizonygatja alkalmasságát a közösségi létre, ő is beszéli úgy nyelvüket, ismeri a normákat, vállalja a terheket, mint mások, ha nem jobban – vállalja. De nem látványos megbánásra van szüksége a közösségnek, hanem a közös normák, értékrend valóságos elfogadására, interiorizációjára, mely majd e kötöttségen belül a kiteljesedés lehetőségét is biztosítja.

Az elsődleges közösség: a család, majd a tágabb közösség képviselőiben az apa fogadja el őt. Felfelé irányuló törekvéseinek kudarca után az apa kezét alulról elérve, de a másik fiúval immár egyenrangúan áll fel véglegesen a földről. Záródó körük az összetartozás, a továbbiakban együttes gond és öröm érzését sugallja. *Már egy nyelvük van* s azt bár más múlttal, előzménnyel, de azonos szinten beszélik.

A mű rövid vizsgálata is lehetővé teszi, hogy néhány következtetést levonjunk. E mű a maga választotta témát, illetve az abban rejlő aktuális tartalmat következetesen felépített, érzékletes drámai szerkezettel optimálisan oldotta meg. Egy ember életének sorsdöntő pillanatát vetíti elénk.

Az előzmények epikus elmesélése helyett a tények közepén találjuk magunkat, s mégis már a hős öltözete, mozgása (amely feszes zenei kíséretet sem tűrt el) jellemzi egész egyéniségét. Tudjuk, miért távozott el, s miért lesz nehéz neki az újbóli kötöttség vállalása. Hogy hol volt eddig – közőmbös. Lényeg az, hogy „*vagyonát*”, a *kiteljesedés lehetőségét adó közösségi kapcsolatait* rúgta fel. De rádöbbsent, hogy a szükséges kötöttségek elfogadása nem lealacsonyító egyénisége és szabadsága számára – önmegvalósítása az őt elfogadó közösség nélkül lehetetlen. Ekkor találkozzunk vele. Talán tudja, hogy nem lesz sima a visszatalálás (ritmikai, dinamikai váltás a futásban), de túlteszi magát félelmein. Csak a visszatérés örömét érzi. S végleges hazatalálása (a lent-fent oppozíció legyőzése) tulajdonképpen saját felelőtlenebb, bár szárnyalóbb énjének legyőzése (a rendezett mozgás és tér elfogadása). De ez nem jelenti egyénisége feladását, hiszen a közösség nem mereven zárt (végig nyitottak a kor, illetve láncformák), csak bizonyos együttélési normákat követel meg tagjaitól.

E kérdések felvetése, s a hit, hogy *az élet kiteljesedése csak közösségi formán belül lehetséges*, még egyéni, esetleg nehéz harcok árán is – ez a végső üzenete a koreográfiának. Érdemes elgondolkoznunk rajta.

Fuchs Livia

KÖVETKEZŐ SZÁMUNK TARTALMÁBÓL:

Balettbemutatók Budapesten és Pécsen

Néptánc-koreográfiák szolnoki versenyre

Merle Park fellépései az Operaházban

A Budapest Táncegyüttes kamaraestje

A Duna Művészegyüttes koreai előadójúttja

